

ΟΙ ΤΣΕΧΟΙ (7^{ος} -20^{ος} αι.)

Η εγκατάσταση των Τσέχων στην Ευρώπη

Κατά τη διάρκεια της μεγάλης μετανάστευσης των ινδοευρωπαϊκών λαών, οι Σλάβοι εγκαταστάθηκαν στην περιοχή γύρω από τα έλη Pripet. Κατά τη διάρκεια του 5^{ου}-6^{ου} αι., οι Σλάβοι μετανάστευσαν πάλι. Εκείνοι που πήγαν δυτικά έγιναν οι Πολωνοί, οι Τσέχοι και οι Σλοβάκοι. Πριν από την άφιξη των Σλάβων, τα τσεχικά εδάφη φιλοξένησαν άλλους Ινδοευρωπαϊκούς λαούς. Ο πρώτος ήταν η κελτική φυλή Βόη, από την οποία προέρχεται το όνομα Βοημία. Υπάρχουν ακόμη ορισμένα ερείπια από τα φρούρια τους σε λόφους στη σημερινή Τσεχία. Αργότερα, κατοίκησαν στην περιοχή μερικές γερμανικές φυλές. Μέχρι τον 7^ο αιώνα, οι Σλάβοι είχαν αφομοιώσει όλες τις άλλες εθνικές ομάδες στην περιοχή που επρόκειτο να γίνει τσεχικό έδαφος, εκτός από την περιοχή νότια της Μοραβίας. Εκείνη η περιοχή ήταν υπό την κυριαρχία των Αβάρων, μια τουρκικής φυλής που, επίσης, εγκαταστάθηκε γύρω από το Δούναβη, τον 6^ο αι., και ίδρυσε ένα ισχυρό βασίλειο που υπόταξε τους γύρω Σλάβους. Καθώς οι Αβάροι αποδυναμώνονταν, -κάποια υπολείμματα της φυλής αφομοιώθηκαν μέχρι τον 9^ο αι.-, οι Σλάβοι άρχισαν να ενώνονται στα τσεχικά εδάφη και στη Σλοβακία.

Η πρώτη σλαβική πολιτική οντότητα προέκυψε τον 7^ο αιώνα όταν ο Φράγκος έμπορος Σάμο (που πέθανε το 658 ή 659) ένωσε τους Σλάβους στην περιοχή της Μοραβίας και Σλοβακίας ενάντια στους Αβάρους, πολέμησε ενάντια στους Φράγκους, και επέκτεινε το βασίλειό του. Μετά το θάνατο του Σάμο, το βασίλειό του εξαφανίστηκε. Το αμέσως επόμενο γνωστό σλαβικό κράτος εμφανίστηκε μεταξύ των ετών 833 και 836, όταν ο πρίγκιπας Mojmir Α΄ της Μοραβίας κατέλαβε την περιοχή γύρω από τη Νίτρα στη δυτική Σλοβακία από τον πρίγκηπα Pribina και δημιούργησε το κράτος της Μεγάλης Μοραβίας. Η πρώτη γνωστή χριστιανική εκκλησία ήταν, κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Pribina, αυτή της Νίτρα και τα ιστορικά αρχεία αναφέρουν, ήδη από το 852, ότι η Μεγάλη Μοραβία είχε εκχριστιανιστεί. Ο πρίγκιπας Ραστισλάβος επεδίωκε να περιορίσει την επιρροή των Φράγκων στο βασίλειό του και κάλεσε το βυζαντινό αυτοκράτορα να στείλει ιεραποστόλους, που να μιλάνε Σλαβικά, στη Μοραβία. Την αποστολή ανέλαβαν δύο μοναχοί, ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος, των οποίων η μητέρα ήταν σλαβικής καταγωγής. Προτού αναχωρήσουν για την αποστολή τους, ο Κύριλλος επινόησε ένα σλαβικό αλφάβητο, γνωστό ως Γλαγολιτικό, που εξελίχθηκε τελικά στο κυριλλικό αλφάβητο, και μετέφρασε μερικά εκκλησιαστικά έργα στη σλαβική.

Ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος έφθασαν στη Μοραβία το 863 ή αρχές τους 864, και σημείωσαν μεγάλη πρόοδο στον εκχριστιανισμό του πληθυσμού, εν μέρει επειδή οι σλαβικές τελετουργίες και τα κείμενα ήταν κατανοητά, σε αντίθεση με τη λατινική λειτουργική γλώσσα της εκκλησίας της Ρώμης. Οι λατινικές και σλαβικές χριστιανικές παραδόσεις συνυπήρξαν με προβλήματα στη Μοραβία, ακόμα και μετά από τον διορισμό από τον πάπα του Μεθοδίου ως επισκόπου, το 869, παρόλο που η

σλαβική χριστιανική παράδοση απολάμβανε μεγαλύτερου γοήτρου. Το 870, ωστόσο, ο Ραστισλάβος έχασε το θρόνο του εξαιτίας των δολοπλοκιών του ανιψιού του, Σβιατοπλόκ, ο οποίος είχε την στήριξη των Φράγκων. Μετά το θάνατο του Μεθοδίου, το 885, ο πάπας απαγόρευσε τη σλαβική λειτουργία στη Μοραβία, και ο Σβιατοπλόκ υποστήριξε την απόφαση. Μόνο στο μοναστήρι της Sázana, στη Βοημία, διατηρήθηκε η σλαβική λειτουργία μέχρι το 1097, αν και όχι χωρίς διακοπές. Οι απόστολοι του Μεθοδίου έπρεπε να αφήσουν τη Μοραβία και πήγαν στη Βουλγαρία, η οποία είχε υιοθετήσει τη σλαβική λειτουργία.

Το κράτος της Μοραβίας βρισκόταν στο ανατολικό περιθώριο του ευρωπαϊκού πολιτισμού και ενέδωσε τελικά στις νομαδικές ορδές. Οι Μαγυάροι (Ούγγροι) απειλούσαν την Μοραβία από το 889. Διχασμένη από τις εσωτερικές συγκρούσεις, αποδυναμωμένη από τη διαίρεση των Τσέχων στη Βοημία και των Λουσατών, οι οποίοι τέθηκαν υπό την προστασία των Φράγκων, και εξαντλημένη από τις συνεχείς συγκρούσεις με τους Φράγκους, ιδιαίτερα τους Βαυαρούς, η Μοραβία δεν μπόρεσε να αντισταθεί στην προέλαση των Μαγυάρων. Από το 908, οι Μαγυάροι επιτάχυναν την κατάρρευση του κράτους της Μεγάλης Μοραβίας, καταλαμβάνοντας την πεδιάδα της Παννονίας και τη Σλοβακία. Η κατάκτηση των Μαγυάρων διέκοψε τους πολιτικούς και πολιτιστικούς δεσμούς με τους Δυτικούς Σλάβους στις δύο πλευρές των Καρπαθίων, διασφαλίζοντας την τελική διαφοροποίηση μεταξύ Τσέχων και Σλοβάκων. Επιπλέον, οι Μαγυάροι ενώθηκαν με τους Αυστριακούς, τους Γερμανούς και τους Ρουμάνους διαχωρίζοντας τους δυτικούς από τους νότιους Σλάβους.

Η Δυναστεία των Πρεμυσλίντ της Βοημίας

Η πρόιμη ιστορία των ηγετών της Βοημίας περιβάλλεται από μύθους, μερικοί από τους οποίους περιλαμβάνονται στο χρονικό του Κοσμά (περίπου 1045-1125). Ο μεγάλος Τσέχος γενάρχης λέγεται ότι είχε ανέβει στο βουνό Ριπ, και ανακοίνωσε ότι όλη η γη που είδε γύρω του θα ήταν η πατρίδα των Τσέχων. Μετά από μια μάχη μεταξύ των ανδρών και των γυναικών επικράτησε μια μητριαρχική κυβέρνηση που υποδούλωσε τους άνδρες. Εξίσου ρομαντική είναι η ιστορία για το πώς, στον όγδοο αιώνα, η πριγκίπισσα Λιμπούτσε επέλεξε ως σύζυγο έναν αγρότη, τον Πρεμύσλ Ορά (δηλαδή Πρεμύσλ ο ζευγολάτης), ο οποίος στη συνέχεια ίδρυσε τη δυναστεία των Πρεμυσλίντ, τη μοναδική εγγενή τσεχική δυναστεία της Βοημίας.

Τα πρώτα ιστορικά στοιχεία για τους Πρεμυσλίντ ανάγονται στην περίοδο του πρίγκηπα Μποριβόγ (πέθανε γύρω στο 894) και της συζύγου του, Λουντμίλλας. Ο Μεθόδιος βάφτισε το ζεύγος κατά τη διάρκεια μιας αποστολής στη Βοημία, το 885, και ο Μποριβόγ έχτισε την πρώτη εκκλησία στο Κάστρο της Πράγας, όπου ίδρυσε την πρωτεύουσά του. Το 895, ο διάδοχος του Μποριβόγ, ο Σπυτινιέφ, αφαίρεσε τη Βοημία από την επικυριαρχία της Μεγάλης Μοραβίας και την έθεσε υπό την επικυριαρχία των Φράγκων .

Ο πρίγκιπας Βρατισλάβος Α΄ (905-921) συνέχισε να ενισχύει τον έλεγχο των Πρεμυσλίντ εναντίον των ανταγωνιστών στα τσεχικά εδάφη και απόκρουσε την απειλή των Μαγυάρων. Οι δύο γιοι του Βρατισλάβου, ο Βεντσεσλάβος και ο Βολεσλάβος, ήταν μικροί όταν πέθανε ο πατέρας τους, και δύο στρατόπεδα σχηματίστηκαν γύρω από τους πρίγκιπες. Ο Βεντσεσλάβος (921-929), που διαδέχτηκε τον πατέρα του, ήταν υπό την επιρροή της γιαγιάς του, Λουντμίλλας, ενώ ο Βολεσλάβος είχε την υποστήριξη της μητέρας του, Ντραχομίρα. Καθώς η ένταση μεταξύ των δύο στρατοπέδων μεγάλωνε, η Ντραχομίρα δολοφόνησε τη Λουντμίλλα, η οποία, αργότερα, ανακηρύχθηκε αγία. Ο Βολεσλάβος κανόνισε ή συμμετείχε στη δολοφονία Βεντσεσλάβου, το 929 ή 935, κατά τη διάρκεια της βάπτισης του γιου του Βολεσλάβου στην πόλη Stará Boleslav. Καθώς ο Βεντσεσλάβος άνοιξε την πόρτα της εκκλησίας για να παρευρεθεί στην πρωινή λειτουργία, ένας δολοφόνος τον μαχαίρωσε πίσωπλατα. Η εκκλησία αγιοποίησε γρήγορα τον Βεντσεσλάβο, και ο Άγιος Βεντσεσλάβος έγινε δημοφιλής στη δύση μέσω των αγγλικών καλάντων των Χριστουγέννων, τον 19^ο αιώνα¹.

¹ https://youtu.be/CCrUy_CuMx8 Good King Wenceslas: Good King Wenceslas looked out/On the feast of Stephen/When the snow lay round about/Deep and crisp and even/Brightly shone the moon that night/Though the frost was cruel/When a poor man came in sight/Gath'ring winter fuel/"Hither, page, and stand by me/If thou know'st it, telling/Yonder peasant, who is he?/Where and what his dwelling?/"Sire, he lives a good league hence/Underneath the mountain/Right against the forest fence/By Saint Agnes' fountain."/"Bring me flesh and bring me wine/Bring me pine logs hither/Thou and I will see him dine/When we bear him thither."/Page and monarch forth they went//Forth they went together/Through the rude wind's wild lament/And the bitter weather/"Sire, the night is darker now /And the wind blows stronger/Fails my heart, I know not how,/I can go no longer."/"Mark my footsteps, my good page/Tread thou in them boldly/Thou shalt find the winter's rage/Freeze thy blood less coldly."/In his master's steps he trod/Where the snow lay dinted/Heat was in the very sod/Which the Saint had printed/Therefore, Christian men, be sure/Wealth or rank possessing/Ye who now will bless the poor/Shall yourselves find blessing/

Ο Βολεσλάβος (929-967) ανέκοψε την προσπάθεια του Βεντσεσλάβου για την αποδυνάμωση της φραγκικής επιρροής στη Βοημία, και ανέλαβε μια ενεργό και επεκτατική εξωτερική πολιτική. Ο Βολεσλάβος επέκτεινε τη σφαίρα επιρροής του ανατολικά, με την κατάκτηση της Σιλεσίας και της Κρακοβίας, και πάντρεψε την κόρη του με τον πολωνικό πρίγκηπα Mieszek, ο οποίος εκχριστιανίστηκε από τους Τσέχους.

Ο γιος και ο διάδοχός του, Βολεσλάβος Β΄ (967-999), επέκτεινε περαιτέρω τα εδάφη του στην ανατολή, καθώς αναμείχθηκε σε σύγκρουση μεταξύ της Βαυαρίας και της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Ολοκλήρωσε τη σταθεροποίηση των Πρεμυσλίντ στη Βοημία όταν δολοφόνησε ολόκληρη την οικογένεια των Σλαβνικόβ, η οποία ανταγωνιζόταν με τους Πρεμυσλίντ για την ανάληψη της εξουσίας. Το 973, κατόρθωσε να εγκαθιδρύσει μια ανεξάρτητη επισκοπή για τη Βοημία και ίδρυσε το πρώτο μοναστήρι της χώρας, τη μονή Βενεδικτίνων του Αγίου Γεωργίου στο Κάστρο της Πράγας. Η νέα επισκοπή αφαίρεσε τον εκκλησιαστικό έλεγχο της Βοημίας από τη γερμανική επισκοπή του Ρένγκενσμπουργκ, μολονότι ήταν ακόμα υπόλογη στον Αρχιεπίσκοπο της γερμανικής πόλης του Μάιντς. Ο πρώτος επίσκοπος στην Πράγα ήταν ένας Γερμανός, αλλά ο δεύτερος, που κατείχε το αξίωμα από το 982 έως το 997, ήταν ο Άγιος Βόιγτιχ, μέλος της οικογένειας των Σλαβνικόβ, που είχε ξεφύγει από τη μοίρα των συγγενών του. Ο Βόιγτιχ, που είχε μορφωθεί στο εξωτερικό, ήταν σύμβουλος στην αυλή του αυτοκράτορα Όθωνα και είναι ο πρώτος διεθνώς αναγνωρισμένος διανοούμενος της Βοημίας. Μετά το θάνατο του Βολεσλάβου, οι Πολωνοί, υπό την ηγεσία του Βολεσλάβου Α΄ (992-1025), κατέλαβαν εδάφη της Βοημίας και μπήκαν στην Πράγα. Συνέλαβαν τον Τσέχο πρίγκηπα, Βολεσλάβο Γ΄, τον οποίο τύφλωσαν και φυλάκισαν. Οι Τσέχοι, με τη βοήθεια των Γερμανών, έδιωξαν τους Πολωνούς, καταρχάς από τη Βοημία και έπειτα από τη Μοραβία. Η εποχή της επέκτασης της Βοημίας προς την Πολωνία τερματίστηκε, με εξαίρεση την προσάρτηση, αργότερα, της Σιλεσίας.

Μόνο μερικοί Τσέχοι ηγεμόνες αναγνώρισαν επίσημα την υποτέλειά τους στον γερμανό αυτοκράτορα, ωστόσο οι Τσέχοι, ως μέλη της αυτοκρατορίας, αναμείχθηκαν στις πολιτικές διαμάχες των Γερμανών ηγεμόνων, συμπεριλαμβανομένου του αυτοκράτορα. Η Βοημία, όπως άλλες πολιτικές οντότητες μέσα στην αυτοκρατορία, προσπάθησε να βελτιώσει τη θέση της μέσω των στρατιωτικών συμμαχιών όταν ο αυτοκράτορας ήταν αδύναμος. Οι ισχυροί αυτοκράτορες, εντούτοις, επενέβησαν συχνά στις υποθέσεις της Βοημίας, και οι ηγεμόνες της Βοημίας σεβάστηκαν την εξουσία τους. Ως συνέπεια της εύστοχης διπλωματίας, η Βοημία κέρδισε ιδιαίτερη θέση μέσα στην αυτοκρατορία. Ο αυτοκράτορας έκανε τον πρίγκηπα της Βοημίας Βρατισλάβο Β΄ (1061-1092) βασιλιά το 1085, αν και ο τίτλος δεν ίσχυε για τους διαδόχους του.

Το 1114, οι ηγεμόνες της Βοημίας έγιναν *οινοχόοι* των αυτοκρατόρων, μια θέση που τους επέτρεψε αργότερα να γίνουν μέλη του εκλεκτορικού σώματος του αυτοκράτορα. Το 1158, ο Φρειδερίκος Βαρβαρόσα παρείχε το κληρονομικό στέμμα στον Βλαδισλάβο Β΄ (1140-1174, από το 1158 βασιλέας), αλλά, εξαιτίας των δυναστικών διαμαχών, ο τίτλος εξέλιπε μετά το θάνατο του Βλαδισλάβου. Ο Βαρβαρόσα προσπάθησε έπειτα να αποδυναμώσει τη θέση του ηγεμόνα της Βοημίας.

Διαίρεσε τη Βοημία, δημιουργώντας τη μαρκιωνία της Μοραβίας, το 1182, και, πέντε χρόνια αργότερα, χορηγώντας τον τίτλο του πρίγκηπα στον επίσκοπο της Πράγας, τον οποίο όρισε ο ίδιος. Διάφορα γεγονότα, αργότερα, αντέστρεψαν την επίδραση αυτών των αλλαγών στη Βοημία. Το 1181, η μαρκιωνία της Μοραβίας αναγνώρισε την επικυριαρχία του πρίγκηπα της Βοημίας, όπως έπραξε και ο επίσκοπος της Πράγας, το 1197, τον οποίο είχε διορίσει ο Βλαδισλάβος αγνοώντας τον γερμανό αυτοκράτορα. Οι ηγεμόνες της Βοημίας συνέχισαν να διορίζουν τους επισκόπους μετά από αυτό το γεγονός.

Η Βοημία ανέκτησε τη δύναμή της κάτω από την εξουσία του Πρεμύσλ Οτακάρ Α΄ (1197-1230), ο οποίος ανέβηκε στο θρόνο για μια σύντομη περίοδο το 1192-1193 και επέστρεψε μετά το 1197. Εκμεταλλεύτηκε την αναταραχή στην αυτοκρατορία για να λάβει τον τίτλο του βασιλιά, το 1198. Το 1212, η Αυτοκρατορική Χρυσή Βούλα της Σικελίας επιβεβαίωσε τον κληρονομικό τίτλο του βασιλιά, όρισε τη Μοραβία και την επισκοπή της Πράγας ως τμήματα του βασιλείου της Βοημίας, και εγγυήθηκε στο βασιλιά της Βοημίας μια ισχυρή θέση στην αυλή του αυτοκράτορα. Ως έμβλημα του βασιλείου του ο Πρεμύσλ Οτακάρ έλαβε το λιοντάρι με τη διπλή ουρά, που αποτελεί τη βάση του σημερινού εθνικού συμβόλου της Βοημίας. Ο Πρεμύσλ Οτακάρ συστηματοποίησε τη διαδοχή στο θρόνο, καθιερώνοντας σταθερά την *πρωτογένεια*, ωστόσο έβαλε τους ευγενείς στη δίαιτα της Βοημίας να εκλέξουν το διάδοχό του, δημιουργώντας προηγούμενο για την περίοδο που η δυναστεία θα εξέλιπε. Ο γιος του, Βεντσεσλάβος Α΄ (1230-1253), προσπάθησε να προσαρτήσει την Αυστρία, όπου η δυναστεία των Babenberg είχε εκλείψει, από το 1246, και αγωνίστηκε ενάντια στην προέλαση των Μογγόλων στη νότια Μοραβία. Η κόρη του Πρεμύσλ Οτακάρ, η Ανέσκα, έγινε καλόγρια και ίδρυσε ένα γυναικείο και ένα ανδρικό μοναστήρι Φραγκισκανών, το οποίο αποτελεί το πρώτο γοτθικού ρυθμού οικοδόμημα της Πράγας και είναι γνωστό ως μοναστήρι της Ανέσκα. Η Ανέσκα ανακηρύχθηκε αγία το 1989.

Ο γιος του Βεντσεσλάβου και διάδοχός του, ο Πρεμύσλ Οτακάρ Β΄ (1253-1278), που ανήλθε στο θρόνο το 1253, ήταν προοδευτικός και φιλόδοξος. Ίδρυσε πόλεις και προσέλκυσε Γερμανούς μετανάστες για να βελτιώσει το εμπόριο, να αυξήσει την παραγωγή των αγαθών και να δημιουργήσει ένα αντίβαρο στην αριστοκρατία. Ενίσχυσε το φεουδαρχικό σύστημα στη Βοημία με την καθιέρωση του Επαρχιακού Δικαστηρίου, το οποίο ασχολείτο με υποθέσεις όπως η ανταλλαγή περιουσιών των ευγενών, χρέη, προνόμια και η επιβολή ποινών. Ο Πρεμύσλ Οτακάρ Β΄ είχε βοηθήσει τους Τσέχους να καταλάβουν την Αυστρία, προτού ανέλθει στο θρόνο, αλλά αργότερα έπρεπε να μοιραστεί την περιοχή με τον Ούγγρο βασιλιά. Αναμείχθηκε και σε διάφορες άλλες στρατιωτικές επιχειρήσεις, όπως η προσπάθεια προσάρτησης περιοχής στην Αδριατική, η αποτυχημένη προσπάθεια να ανακαταλάβει τη σημερινή Σλοβακία από την Ουγγαρία, και, το 1255, η ανάληψη σταυροφορίας ενάντια στους Πρώσους, μια ειδωλολατρική φυλή της Βαλτικής, κατά τη διάρκεια της οποίας ίδρυσε την πόλη Königsberg (σήμερα Kaliningrad). Επιδίωξε, επίσης, την κατάληψη του αυτοκρατορικού θρόνου. Πολλοί ευγενείς της Βοημίας ήταν δυσαρεστημένοι με τις ενέργειες του Πρεμύσλ, και ένωσαν τις δυνάμεις τους με το νέο αυτοκράτορα, Ροδόλφο των Αψβούργων, για να αναγκάσουν τον Πρεμύσλ

Οτακάρ να παραδώσει τις επαρχίες εκτός της Βοημίας και να αναγνωρίσει τη Βοημία και τη Μοραβία ως φέουδα του αυτοκράτορα. Ο Πρεμύσλ Οτακάρ προσπάθησε να επανακτήσει τα εδάφη και τη θέση του διά της βίας, αλλά ο αυτοκράτορας τον νίκησε, στις 26 Αυγούστου 1278, και ο ίδιος σκοτώθηκε στη μάχη.

Ο Ροδόλφος κατέλαβε τη Μοραβία για πέντε έτη και διόρισε αντιβασίλεα τον Όθωνα από τη δυναστεία των Βρανδεβούργων (1278-1283) για τον ανήλικο Βεντσεσλάβο Β΄ (1283-1305). Μόλις ανέλαβε τον έλεγχο του βασιλείου του, ο Βεντσεσλάβος έγινε βασιλιάς της Πολωνίας, παρόλο που δεν ήταν όλοι οι ευγενείς της Πολωνίας ευχαριστημένοι με την επιλογή του. Ο Βεντσεσλάβος προσπάθησε να ορίσει το γιο του βασιλιά της Ουγγαρίας, μετά το θάνατο του τελευταίου ηγεμόνα της δυναστείας των Άρπád, γεγονός που τον αποξένωσε από τον πάπα, τον αυτοκράτορα και από πολλούς Ούγγρους ευγενείς. Μετά τον ξαφνικό θάνατο του γιου του, το 1305, ο γιος του, Βεντσεσλάβος Γ΄ (1305-1306), κατάφερε να εξουμενίσει τον αυτοκράτορα. Ήταν έτοιμος να εισβάλει στην Πολωνία για να διατηρήσει τον βασιλικό του τίτλο, αλλά δολοφονήθηκε, το 1306, και δεν άφησε απογόνους.

Με την εξάλειψη της δυναστείας των Πρεμυσλίντ, ο Ροδόλφος των Αψβούργων (1306-1307) ήταν αρκετά ισχυρός ώστε να εκλέξει το γιο του ως βασιλιά της Βοημίας. Ωστόσο, ο Ροδόλφος πέθανε τον επόμενο χρόνο και η δίαυτα της Βοημίας εξέλεξε τον Ερρίκο της Καρίνθιας (1307-1310), ο οποίος είχε παντρευτεί με κόρη της δυναστείας των Πρεμυσλίντ. Οι ευγενείς ήταν ακόμα δυσαρεστημένοι και διαπραγματεύτηκαν με το νέο αυτοκράτορα, Ερρίκο του Λουξεμβούργου, να παντρευτεί ο γιος του Ιωάννης κάποια γυναίκα της δυναστείας των Πρεμυσλίντ και να γίνει ο βασιλιάς της Βοημίας. Ο Ερρίκος της Καρίνθιας τράπηκε σε φυγή όταν έφθασε ο Ιωάννης του Λουξεμβούργου (1310-1346), το 1310.

Η δυναστεία των Πρεμυσλίντ παρείχε στη Βοημία 450 περίπου έτη σταθερότητας κάτω από μια οικογένεια της οποίας η κληρονομιά επρόκειτο να εξασφαλίσει στη Βοημία ένα σημαντικό ρόλο στις υποθέσεις της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης. Σταθεροποίησε τα σύνορα της χώρας και έδωσε στη Βοημία διάφορους ηγεμόνες με των οποίων τις στρατιωτικές και διπλωματικές δεξιότητες προσάρτησαν πολωνικά και αυστριακά εδάφη. Η σταθεροποίηση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησία στη Βοημία υπό την εξουσία των Πρεμυσλίντ απέκλεισε τους Τσέχους από την Ορθοδοξία και το κυριλλικό αλφάβητο. Οι Πρεμυσλίντ έδωσαν στους Τσέχους τους πρώτους τους Αγίους, τη Λουντμίλλα και τον Βεντσεσλάβο, με σύνολο τρεις Αγίους μετά την αγιοποίηση της Ανέσκα, το 1989. Ενθάρρυναν τη δημιουργία μιας ανεξάρτητης εκκλησιαστικής διοίκησης στη Βοημία με τη δημιουργία επισκοπής στην Πράγα. Κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης των Πρεμυσλίντ, η μεσαιωνική πολιτιστική κληρονομιά των Τσέχων, όπως και η πολιτική, κοινωνική, και οικονομική ανάπτυξή τους, συνδέθηκε με τη δύση. Οι αρχές της φεουδαρχίας μαζί με τις ρομανικές και γοθτικές τάσεις στην τέχνη της Βοημίας, ανάγονται στην περίοδο των Πρεμυσλίντ. Η δυναστεία ενίσχυσε τη θέση της Βοημίας σε σχέση με τους γείτονές της, ειδικά όσον αφορά στη γερμανική αυτοκρατορία. Ο αγώνας μεταξύ του πρίγκηπα Βεντσεσλάβου και του αδελφού του πρίγκηπα Βολεσλάβου καταδεικνύει τη σημασία που είχε η αυτοκρατορία στις υποθέσεις της Βοημίας και δείχνει τις επίμονες προσπάθειες των Τσέχων να προσαρμοστούν με τον

ισχυρό γείτονά τους, να επωφεληθούν από τη στενή επαφή τους με το γερμανικό κόσμο και να κρατήσουν τους Γερμανούς σε απόσταση ασφαλείας. Η πολιτική ικανότητα των Πρεμυσλίντ όσον αφορά στην αυτοκρατορία φάνηκε με την απόκτηση του κληρονομικού βασιλικού τίτλου. Το στέμμα κατέδειξε επίσης την ανεξαρτησία της Βοημίας από τη γερμανική αυτοκρατορία και τη δύναμή της και τη σημασία στο δυτικό κόσμο. Τέλος, κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης των Πρεμυσλίντ, οι Τσέχοι προσέλκυσαν Γερμανούς μετανάστες στις πόλεις και στις ορεινές περιοχές, που ενίσχυσαν την οικονομία και έθεσαν τα θεμέλια του διπλού γερμανό-τσεχικού εθνικού χαρακτήρα των τσεχικών εδαφών.

Η δυναστεία των Λουξεμβούργων

Ο Ιωάννης του Λουξεμβούργου, που βασίλευσε στη Βοημία, από το 1310 έως το 1346, ήταν ένας από τους μεγάλους μεσαιωνικούς ιππότες της Ευρώπης. Η σχέση του με τους ευγενείς της Βοημίας είχε συχνές διακυμάνσεις, καταρχάς, επειδή διόρισε Γερμανούς στις υψηλές θέσεις στην Πράγα και εκφόβισε τους ευγενείς με τα ξένα στρατεύματά του. Οι ευγενείς περιόρισαν τη συμμετοχή του στις εσωτερικές υποθέσεις της Βοημίας, όταν τον ανάγκασαν να υπογράψει την ειρήνη της Ντομάζλαιζ, το 1318. Ο Ιωάννης προσάρτησε το Cheb, γερμανική πόλη στα δυτικά σύνορα της Βοημίας. Μέχρι το 1335, ο Ιωάννης είχε κατακτήσει όλη τη Σιλεσία, που ο Πρεμύσλ Οτακάρ Β΄ είχε χάσει, μετά την αποκήρυξη των αξιώσεων του Ιωάννη στο πολωνικό στέμμα. Προσπάθησε να επεκταθεί σε άλλες κατευθύνσεις και προσάρτησε μέχρι και τμήματα της βόρειας Ιταλίας, όπου τοποθέτησε το γιο του Βεντσεσλάβο, ο οποίος άλλαξε αργότερα το όνομά του σε Κάρολο, ως κυβερνήτη. Ο Ιωάννης έκανε επίσης τον Βεντσεσλάβο μαρκήσιο της Μοραβίας, και από εκείνη την θέση ο Βεντσεσλάβος διαπραγματεύτηκε, το 1344, με τον πρώην δάσκαλο και στενό του φίλο, τον πάπα Κλήμεντα Στ΄, να ανυψώσει την Πράγα σε αρχιεπισκοπή, ελευθερώνοντάς την από τη διοίκηση της Γερμανικής Καθολικής Αρχιεπισκοπής του Μάιντς. Ο νέος αρχιεπίσκοπος έστεφε τους βασιλείς της Βοημίας, και είχε υπό την δικαιοδοσία του την επισκοπή του Όλομουτς και τη νέα επισκοπή του Λιτομύσλ. Συγχρόνως με την ίδρυση της αρχιεπισκοπής, ανεγέρθη ένας νέος καθεδρικός ναός, γοτθικού ρυθμού, ο Άγιος Βίτος στο Κάστρο της Πράγας. Ο Ιωάννης τυφλώθηκε σε μια σταυροφορία στη Βαλτική αλλά συνέχισε τη δράση του. Πολέμησε στη μάχη του Κρέτσου για να βοηθήσει το γαμπρό του, βασιλιά της Γαλλίας, ενάντια στους Άγγλους στην αρχή του Εκατονταετούς Πολέμου². Στις 26 Αυγούστου 1346, σκοτώθηκε από τους Άγγλους. Πέθανε την ίδια μέρα που σκοτώθηκε και ο Πρεμύσλ Οτακάρ Β΄, το 1278, και οι Τσέχοι θεωρούν ακόμα την 26^η Αυγούστου γρουσουζίκια μέρα.

Ο Κάρολος του Λουξεμβούργου (1346-1378) ανέλαβε τη διακυβέρνηση στη Βοημία, το 1346, αφού είχε ανέλθει στο θρόνο της αγίας ρωμαϊκής αυτοκρατορίας ως Κάρολος Δ΄, λίγο πριν από τη μάχη του Κρέτς. Ήταν κοσμοπολίτης, έχοντας Γερμανό πατέρα, Τσέχα μητέρα, και γαλλική εκπαίδευση, αλλά ο ίδιος αισθανόταν Τσέχος. Ολοκλήρωσε μια σειρά σημαντικών πολιτικών, οικονομικών, και πολιτιστικών αλλαγών στη Βοημία, εισάγοντας αυτό που ονομάστηκε Χρυσή Εποχή της Βοημίας. Ενίσχυσε τους νόμους διαδοχής στη Βοημία για να εξασφαλίσει ότι ο θρόνος θα περνούσε στους απογόνους του, και, ως τμήμα του σχεδίου του, εξέλεξε τον γιο του Βεντσεσλάβο Δ΄ βασιλιά της Βοημίας, το 1363. Ο Κάρολος Δ΄ ανύψωσε το βασιλιά της Βοημίας σε βασικό εκλέκτορα του αυτοκράτορα, και επιβεβαίωσε την ανεξαρτησία του βασιλείου της Βοημίας μέσα στην αυτοκρατορία. Το 1355, στέφθηκε στη Ρώμη αυτοκράτορας. Ο Κάρολος Δ΄ προσάρτησε την Άνω και Κάτω Λουσατία στο στέμμα της Βοημίας και εξασφάλισε τη Βαυαρία και το Oberpfalz για τους γιους του. Ολοκλήρωσε την επέκταση μέσω της διπλωματίας, χρησιμοποιώντας

² Ο Πόλεμος των Εκατό Χρόνων ξεκίνησε το 1337 και έληξε το 1453 μεταξύ της Αγγλίας και της Γαλλίας για την κατάληψη του θρόνου της Γαλλίας. Ο πόλεμος τελείωσε με νίκη της Γαλλίας.

ως εργαλεία τους τέσσερις γάμους του (η τέταρτη σύζυγός του ήταν η Αλτζμπέτα Πομοράνσκα, μια ευγενής της Πολωνίας, που σύμφωνα με τις υπάρχουσες πληροφορίες έσπαγε ξίφη και πέταλα αλόγων και λύγιζε το χάλυβα με γυμνά χέρια) και τους γάμους των πολλών παιδιών του. Ένα από τα παιδιά του, η Άννα, έγινε η σύζυγος του βασιλιά Ριχάρδου Β΄, γεγονός που διευκόλυνε τους πολιτιστικούς δεσμούς μεταξύ της Αγγλίας και της Βοημίας και προώθησε τη διάδοση των αγγλικών διδαγμάτων σχετικά με την εκκλησιαστική μεταρρύθμιση. Προτού πεθάνει ο Κάρολος Δ΄, το 1378, μοίρασε το βασίλειό του μεταξύ των τριών γιων του και ο Βεντσεσλάβος Δ΄ (1378-1419) ανέβηκε στο θρόνο της Πράγας.

Αντίθετα από τον πατέρα του, ο Βεντσεσλάβος είχε αδύναμο πολιτικό αισθητήριο. Οι Γερμανοί πρίγκιπες τον καθαίρεσαν από το αξίωμα του αυτοκράτορα επειδή παραμέλησε τις υποθέσεις της αυτοκρατορίας. Στην πατρίδα του, απέτυχε να αποτρέψει ένα πογκρόμ στην Πράγα, το 1389, που είχε ως θύματα 3.000 Εβραίους. Οι ευγενείς της Βοημίας εξεγέρθηκαν, εν μέρει επειδή ο Βεντσεσλάβος επεδίωξε να αποδυναμώσει την αριστοκρατία και διόρισε τους κατώτερους ευγενείς και τους αστούς στις θέσεις που παραδοσιακά καταλάμβανε η ανώτερη αριστοκρατία. Αποξένωσε ακόμη και τον ετεροθαλή του αδελφό, τον Σιγισμούνδο, αργότερα βασιλιάς της Ουγγαρίας, ο οποίος συνωμότησε για να καταλάβει το θρόνο της Βοημίας, συλλαμβάνοντας τον Βεντσεσλάβο και εξορίζοντάς τον στη Βιέννη. Ο Βεντσεσλάβος κατάφερε να δραπετεύσει και συμφιλιώθηκε με τους ευγενείς της Βοημίας.

Ο Βεντσεσλάβος αντιμετώπισε, επίσης, δυσκολίες με την καθολική εκκλησία. Σε μία προσπάθεια να ιδρύσει άλλη μια επισκοπή μέσα στη Βοημία προκειμένου να αποδυναμωθεί ο Αρχιεπίσκοπος, συνέλαβε και βασάνισε διάφορους κληρικούς, ένας από τους οποίους πέθανε και αγιοποιήθηκε, το 1729, ως Άγιος Ιωάννης του Νεπομούκ. Κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης του Βεντσεσλάβου, η Ρώμη άρχισε να πωλεί συγχωροχάρτια στη Βοημία για να αυξήσει τις πηγές χρηματοδότησής της. Πολλοί Τσέχοι κληρικοί, με την υποστήριξη των Τσέχων του Πανεπιστημίου, προέβαλαν εντονότερα την απαίτηση για ριζική μεταρρύθμιση που είχε εμπνεύσει νεότερους κληρικούς. Ο πιο ένθερμος υποστηρικτής της μεταρρύθμισης ήταν ο Ιωάννης Χους (περίπου 1371-1415). Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Βεντσεσλάβου και του ετεροθαλούς αδελφού του Σιγισμούνδου (1419-1437), του τελευταίου βασιλιά της Βοημίας από τη δυναστεία των Λουξεμβούργων, η θρησκευτική διαμάχη κατέληξε σε σχίσμα και σε εμφύλιο πόλεμο.

Η εποχή των Χουσιτών

Η εποχή των Χουσιτών, μία μεταρρύθμιση της Καθολικής Εκκλησίας στη Βοημία πριν από τον Μαρτίνο Λούθηρο, υπήρξε μια σύνθετη αλληλεπίδραση των θρησκευτικών διαμαχών, του τσεχικού και γερμανικού εθνικισμού, της πολιτικής μεταξύ της αριστοκρατίας και του βασιλιά, και μιας αντίδρασης σε ορισμένες πτυχές της φεουδαρχίας. Το 1403, Γερμανοί στο πανεπιστήμιο της Πράγας, σε μια προσπάθεια να διατηρήσουν τον έλεγχό τους στις αποφάσεις του πανεπιστημίου, καταδίκασαν τα γραπτά του Άγγλου κληρικού John Wycliffe ως αιρετικά. Οι Τσέχοι αντίπαλοι των Γερμανών συσπειρώθηκαν γύρω από τον Ιωάννη Χους, ο οποίος δίδασκε στο πανεπιστήμιο και, από το Φεβρουάριο του 1402, κήρυσσε στο Παρεκκλήσι της Βηθλεέμ της Πράγας (που είχε ανεγερθεί το 1391). Η διαμάχη συνεχίστηκε και, το 1409, ο Βεντσεσλάβος χορήγησε στους Τσέχους την πλειοψηφία στο πανεπιστήμιο για να κερδίσει την υποστήριξη των Τσέχων καθηγητών στην προσπάθειά του ενάντια στον Αρχιεπίσκοπο της Πράγας, ο οποίος είχε αντιδράσει στη λύση του Βεντσεσλάβου για το Δυτικό Σχίσμα και τη διαίρεση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας³. Ως αντίδραση, αρκετοί Γερμανοί καθηγητές και σπουδαστές αποχώρησαν από την Πράγα και κατέφυγαν στη Λειψία, όπου συμμετείχαν στην ίδρυση του εκεί πανεπιστημίου. Ο Χους έγινε ο νέος πρύτανης του πανεπιστημίου. Ο Αρχιεπίσκοπος και ο Βεντσεσλάβος συμφώνησαν υπέρ της εκλογής του παπά Αλέξανδρου Ε', αλλά ο Αρχιεπίσκοπος συνέχισε να καταδικάζει τους Τσέχους μεταρρυθμιστές, ιδιαίτερα τον Χους, και απαγόρευσε στην Πράγα την τέλεση ιερών μυστηρίων και της θείας λειτουργίας. Ο θάνατος του Αρχιεπισκόπου μείωσε την ένταση, αλλά μερικοί μεταρρυθμιστές, συμπεριλαμβανομένου του Χους, άρχισαν να αντιδρούν στην πώληση συχωροχαρτιών και είχαν την υποστήριξη της βασίλισσας Σοφίας, η οποία είχε ορίσει τον Χους ως εξομολόγο της. Σε μια άλλη προσπάθεια να ηρεμήσει τα πνεύματα, ο Βεντσεσλάβος έδιωξε τους κληρικούς, που διαμαρτύρονταν για τα συχωροχάρτια, από την Πράγα, προτρέποντας τον Χους και τους υπόλοιπους να συνεχίσουν τη διδασκαλία τους στην επαρχία. Όταν η Σύνοδος της Κωνσταντίας, που έλυσε, τελικά, το Δυτικό Σχίσμα, αποφάσισε να εξηγήσει ο Χους τις διδασκαλίες του, ο Σιγισμούνδος, ως αυτοκράτορας, εγγυήθηκε στον Χους την ασφάλή του μετάβαση. Ωστόσο, ο Χους συνελήφθη τον Νοέμβριο του 1414, δικάστηκε ως αιρετικός, και κήκε στην πυρά, στις 6 Ιουλίου 1415⁴.

Η μοίρα του Χους βάρυνε το σχίσμα στην Εκκλησία της Βοημίας. Οι μεταρρυθμιστές των διαφόρων τάσεων έθεσαν κατά μέρος τις διαφωνίες τους και ενώθηκαν με τους ευγενείς της Βοημίας για να διαμαρτυρηθούν για τη σύλληψη και την εκτέλεση του Χους, εν μέρει επειδή οι Τσέχοι αισθάνθηκαν να μειώνονται από τους ξένους. Οι Τσέχοι μεταρρυθμιστές υιοθέτησαν την πρακτική της προσφοράς

³ Το Δυτικό Σχίσμα διήρκε από το 1378 μέχρι το 1417 και διαίρεσε τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Κατά τη διάρκεια του υπήρχαν δύο πάπες, ο ένας στη Ρώμη και ο αντιπάπας στην Αβινιόν της Γαλλίας. Η διαμάχη μετετράπη σε πολιτική και δίχασε τη Δυτική Ευρώπη. Το Σχίσμα έληξε το 1417 με νίκη της Ρώμης.

⁴ Η 6^η Ιουλίου είναι εθνική εορτή στην Τσεχία όπως και η 5^η Ιουλίου, οπότε εορτάζεται η μνήμη των Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου. Με τον τρόπο αυτό ικανοποιούνται και οι Χουσίτες και οι Καθολικοί.

στους πιστούς όχι μόνο της όστιας αλλά και του κρασιού κατά τη διάρκεια της Θείας Κοινωνίας. Ο Χους ενέκρινε την πρακτική μέσα από τη φυλακή, αφού ένας συνεργάτης τους, ο Ιάκωβος της Στρίβρα, αναβίωσε την αρχαία πρακτική, τον Νοέμβριο του 1414. Η Σύνοδος της Κωνσταντία καταδίκασε τους Τσέχους που τάσσονταν με τον Χους και, το Μάιο, η Σύνοδος έκαψε άλλο έναν μεταρρυθμιστή που είχε ταξιδέψει με τον Χους, τον Ιερώνυμο της Πράγας. Το 1418, με το πανεπιστήμιο κλειστό, τον Αρχιεπίσκοπο να αρνείται να χρίσει ιερείς και τη βασίλισσα και τους ευγενείς να απομακρύνουν τους ιερείς που πλαισίωσαν τον Αρχιεπίσκοπο, ο παπάς Μαρτίνος Ε΄ απαίτησε να επιβάλει ο Βεντσεσλάβος τα διατάγματα της Καθολικής Εκκλησίας. Ο Βεντσεσλάβος, ωστόσο, δεν μπορούσε να ελέγξει τους μεταρρυθμιστές, που συνέχισαν να λειτουργούν, ή του πλήθους που τους υποστήριζε. Τον Ιούλιο του 1419, ένας πλήθος μεταρρυθμιστών βάδισε στην Αίθουσα της Νέας Πόλης για να απαιτήσει να απελευθερωθούν αρκετοί από τους υποστηρικτές τους. Όταν οι σύμβουλοι του βασιλιά αρνήθηκαν, οι διαδηλωτές μπήκαν στην Αίθουσα και έριξαν τους συμβούλους του βασιλιά στο πλήθος, το οποίο τους σκότωσε. Οι ιστορικοί δέχονται, γενικά, αυτήν την πράξη, γνωστή ως την πρώτη Εκπαραθύρωση της Πράγας, ως την αρχή του πολέμου των Χουσιτών.

Ορισμένες πεποιθήσεις ένωσαν όλους τους Χουσίτες, όπως ήταν το δικαίωμα να κοινωνούν και με κρασί και με όστια, η ισχύς της μετουσίωσης⁵, η αποχή του έγγαμου κλήρου από τα υλικά αγαθά, και η πεποίθηση ότι τα αγάλματα, τα άμφια, και τα στολίδια ήταν περιττά, όχι όμως αμαρτωλά. Ωστόσο, υπήρξαν σημαντικές διαφορές μεταξύ διαφόρων τάσεων των μεταρρυθμιστών Χουσιτών.

Οι Ουτρακιστές⁶ επεδίωκαν μία πιο μετριοπαθή εκκλησιαστική μεταρρύθμιση, δέχονταν πολλές αρχές της Πρωτοχριστιανικής Εκκλησίας και ήταν κοντά στους Καθολικούς. Οι πιο ριζοσπαστικοί Χουσίτες δέχονταν τη διδασκαλία που βασιζόταν μόνο στη Βίβλο, είχαν χλιαστικές πεποιθήσεις, και προωθούσαν κοινωνική πολιτική, γεγονός που τους απέφερε την υποστήριξη των αγροτικών και αστικών κατώτερων στρωμάτων. Οι ριζοσπάστες Χουσίτες ανοικοδόμησαν την πόλη Χραντίστε στη νότια Βοημία, το 1420, και την μετονόμασαν Τάβορ⁷. Συσπειρώθηκαν υπό την ηγεσία του Ιωάννη Ζίσκα, που ήταν πεπειραμένος στρατιωτικός ηγέτης. Αντιμέτωπος με την καθολική απειλή μετά από την Εκπαραθύρωση της Πράγας, οι δύο ομάδες Χουσιτών συσπειρώθηκαν γύρω από τον Ζίσκα και διακήρυξαν τα Τέσσερα Άρθρα της Πράγας, τον Ιούνιο του 1420, ένα σημαντικό έγγραφο στην ιστορία της θρησκευτικής ανεκτικότητας. Απαιτούσε την ελευθερία της θρησκείας στη Βοημία και για τους Χουσίτες και για τους Καθολικούς, το δικαίωμα της μετάληψης και με τους δύο τρόπους, την απαίτηση της ένδειας για την ιεροσύνη, και την τιμωρία όλων των θανάσιμων αμαρτημάτων προκειμένου να συντηρηθεί η πίστη

---

⁵ Ο μετασχηματισμός του ψωμιού και του κρασιού κατά τη διάρκεια της Λειτουργίας στο σώμα και το αίμα Χριστού.

⁶ Ουτρακίστες ήταν οι οπαδοί της μετάληψης και με κρασί και με όστια.

⁷ Ονομάστηκε ταμπόρ από την πρακτική άμυνας που χρησιμοποιούσαν οι σλαβικοί και τουρκογενούς προέλευσης λαοί. Αυτή συνίστατο στην κατασκευή περιμετρικού τείχους από άμαξες. Εντός του τείχους αυτού ταμπουρώνονταν οι πολεμιστές. Σύμφωνα με άλλη άποψη ονομάστηκε Ταμπόρ από το όρος Θαβώρ (στα εβραϊκά σημαίνει την έλευση του φωτός) όπου πραγματοποιήθηκε η Μεταμόρφωση του Σωτήρος (6 Αυγούστου).

και να προωθηθεί η ευημερία της χώρας. Η ενότητα των Χουσιτών, εντούτοις, ήταν επιφανειακή. Ο Ζίσκα θεωρούσε τους Ταμπορίτες υπερβολικά ριζοσπάστες και, το 1423, ίδρυσε ένα άλλο κέντρο Χουσιτών στη Hradec Králová, αποκαλούμενο, συχνά, Μικρότερο Tábor. Μετά το θάνατο του Ζίσκα, η ομάδα του αυτοαποκαλείτο Ορφανοί. Εκτός από τους Ουτρακίστες, τους Ταμπορίτες, και τους Μικρούς Ταμπορίτες, προέκυψαν και πολλές άλλες αιρέσεις. Μια ομάδα υπό την ηγεσία του Ιωάννη Ζελίβσκυ κατέλαβε την Πράγα, τον Ιούνιο του 1421, με την υποστήριξη μερικών από τους φτωχούς κατοίκους της και εναντιώθηκε στους πλουσίους.

Τον Μάρτιο του 1422, οι κάτοικοι της Παλαιάς Πόλης συνέλαβαν και εκτέλεσαν τον Ζελίβσκυ και αρκετούς από τους οπαδούς του. Η Πράγα παρέμεινε ουσιαστικά υπό τον έλεγχο των μετριοπαθών για την υπόλοιπη διάρκεια του Πολέμου των Χουσιτών. Οι Ταμπορίτες απέβαλαν μια ομάδα γνωστή ως Píkartists, η οποία απέρριπτε τη μετουσίωση και επέτρεπε τη χρήση και άλλων τροφίμων κατά τη διάρκεια της Λειτουργίας αντί του ψωμιού και του κρασιού. Μια άλλη μικρή αίρεση που προερχόταν από τους Ταμπορίτες ήταν οι Αδαμίτες, οι οποίοι υποστήριζαν την επιστροφή στη φύση, το γυμνισμό, και τη σεξουαλική ελευθερία. Για τους Αδαμίτες, ο Θεός βρισκόταν στην καλοσύνη του ατόμου, ενώ ο διάβολος βρισκόταν στις αμαρτωλές ανθρώπινες πράξεις. Ο Ζίσκα απέβαλε και τις δύο κοινότητες.

Τον Μάρτιο του 1420, σε μια μάχη έξω από το χωριό Σουντόμφιρ, οι δυνάμεις του Ζίσκα περικύκλωσαν εκείνες του Σιγισμούνδου και οι Χουσίτες κέρδισαν την μάχη. Η επιτυχία των Χουσιτών σε αυτήν και σε άλλες μάχες ήταν το αποτέλεσμα των καινοτομιών στα όπλα, της ικανής ηγεσίας, της αποφασιστικότητας και των νέων μέσων εμψύχωσης, όπως το τραγούδι εμβατηρίων και η παρουσίαση της όστιας μέσα σε αρτοφόριο στους πολεμιστές. Οι Χουσίτες δεν έχασαν ούτε μια εκστρατεία και η αυτοπεποίθηση και η φήμη τους για την επιτυχία φόβισαν τον εχθρό. Το 1420, ο παπάς κήρυξε σταυροφορία –την πρώτη από πέντε– ενάντια στους Τσέχους, και οι καθολικές δυνάμεις ηττήθηκαν από τους Χουσίτες, τον Ιούλιο, στο Βίτκοβ. Οι δυνάμεις του Ζίσκα νίκησαν εκείνες του Σιγισμούνδου για δεύτερη φορά στο κάστρο του Βίσεγκραντ στην Πράγα.

Έτσι, οι Χουσίτες έδωξαν του Καθολικούς από την Πράγα, κατέστρεψαν το Βίσεγκραντ, κατέλαβαν το Κάστρο της Πράγας, και σε μία εικονοκλαστική κρίση κατέστρεψαν τη διακόσμηση των εκκλησιών. Ο Σιγισμούνδος, που είχε κατορθώσει, νωρίτερα, να στεφθεί βασιλιάς στην Πράγα, έφυγε από την πρωτεύουσα, επιτιθέμενος στα κτήματα των ευγενών Χουσιτών καθώς υποχωρούσε. Για το υπόλοιπο του 1420 και του 1421, οι δυνάμεις των Χουσιτών, που είχαν τεράστια λαϊκή υποστήριξη στην επαρχία και τις κωμοπόλεις, εξασφάλισαν το μεγαλύτερο μέρος της Βοημίας μετά από μία σειρά σημαντικών μαχών. Μέχρι το τέλος του 1420, ο χουσιτισμός συνδέθηκε με τους Τσέχους στη Βοημία, ενώ ο καθολικισμός παρέμεινε η θρησκεία Γερμανών.

Τον Αύγουστο του 1421, μια δεύτερη σταυροφορία πέντε στρατών κάτω από την ηγεσία του Σιγισμούνδου έφτασε στη Βοημία, αλλά οι στρατιώτες τράπηκαν σε φυγή φοβούμενοι τα στρατεύματα του Ζίσκα, προτού καν να συναντηθούν οι δύο στρατοί. Οι Χουσίτες απέκρουσαν ακόμα έναν στρατό του Σιγισμούνδου, τον Ιανουάριο του 1422, και ένας ακόμη, στρατός του βασιλιά, κατέρρευσε, τον

Οκτώβριο του 1422. Η Βοημία ήταν ελεύθερη από ξένες παρεμβάσεις, από το φθινόπωρο του 1422, αλλά σποραδικές συγκρούσεις ξέσπασαν μέσα στη χώρα μεταξύ των Χουσιτών και των καθολικών δυνάμεων. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οι Χουσίτες αποτόλμησαν να μπουν στη Μοραβία και κέρδισαν, τον Ιούνιο του 1424, την μάχη στη Μαλεσόβα. Ο Ζίσκα πέθανε, τον Οκτώβριο του 1424, και σύμφωνα με το μύθο, διέταξε να χρησιμοποιηθεί το δέρμα του για να φτιάξουν πολεμικά τύμπανα. Η ηγεσία των στρατευμάτων των Χουσιτών πέρασε στον ιερέα και πολεμιστή, Προκόπ Χόλυ. Μια τρίτη σταυροφορία, τον Ιούνιο του 1426, εναντίον τους απέτυχε. Οι στρατοί της τέταρτης σταυροφορίας, τον Αύγουστο του 1427, τράπηκαν σε φυγή όταν άκουσαν τον ύμνο των Χουσιτών, «Εμπρός πολεμιστές του Θεού». Κατά τη διάρκεια των επόμενων τριών ετών, οι Χουσίτες εισέβαλαν στα γειτονικά εδάφη, σημειώνοντας τις μεγαλύτερες επιτυχίες, το 1429, όταν εισέβαλαν στη Σιλεσία, στην Άνω Λουσατία, τη Σαξονία, και τη Βαυαρία. Η πέμπτη, τελευταία, και μεγαλύτερη σταυροφορία αντιμετώπισε τους Χουσίτες κοντά στη Ντόμασλιτσε, τον Αύγουστο του 1431, και, για άλλη μια φορά, οι σταυροφόροι τράπηκαν σε φυγή όταν άκουσαν τον ύμνο των Χουσιτών.

Ενίοτε, και οι δύο πλευρές είχαν κάνει κινήσεις για συμβιβασμό, αλλά τώρα οι Τσέχοι είχαν κουραστεί από τον πόλεμο και οι Καθολικοί συνειδητοποίησαν ότι δεν θα μπορούσαν να νικήσουν τους Χουσίτες. Ο Προκόπ Χόλυ και μια αντιπροσωπεία Χουσιτών πήγαν στη Βασιλεία της Ελβετίας, τον Ιανουάριο του 1433, να διαπραγματευτούν με τους Καθολικούς. Απαίτησαν να λαμβάνουν όλοι οι Χριστιανοί στη Βοημία την Θεία Κοινωνία και με τους δύο τρόπους, αλλά οι Καθολικοί δεν μπορούσαν να συμφωνήσουν. Ελπίζοντας να τους εξαναγκάσει, η ριζοσπαστική πτέρυγα των Χουσιτών αποφάσισε να εξολοθρεύσει τους Καθολικούς στο Πλτσεν. Ο Προκόπ Χόλυ διαφώνησε με τους μετριοπαθείς και οδήγησε τους Ταμπορίτες και τους Ορφανούς σε επίθεση στο Πλτσεν. Οι Ουτρακίστες ενώθηκαν με τους Καθολικούς για να νικήσουν τους εξτρεμιστές, αρχικά καταλαμβάνοντας την Νέα Πόλη στην Πράγα και έπειτα ερχόμενοι αντιμέτωποι με τον Προκόπ Χόλυ και τις δυνάμεις του στο πεδίο της μάχης. Στις 30 Μαΐου του 1434, στο Λίπανυ, οι Ουτρακιστές και οι Καθολικοί νίκησαν τους ριζοσπάστες. Ο Προκόπ Χόλυ σκοτώθηκε στη μάχη. Οι μετριοπαθείς Χουσίτες ανανέωσαν τις διαπραγματεύσεις στη Βασιλεία, όπου επέτυχαν μια συμφωνία με τους Καθολικούς. Το 1436, ο Ιωάννης Ροκυκάνα έγινε Αρχιεπίσκοπος της Πράγας, μετά από έγκριση της εκλογής του από τη δίαιτα της Βοημίας, και ο Σιγισμούνδος έγινε επίσημα βασιλιάς. Τέλος, βάσει των Τεσσάρων Άρθρων που συζητήθηκαν στη Βασιλεία το 1433, το Συμβούλιο της Βασιλείας έφθασε σε έναν συμβιβασμό μεταξύ των Καθολικών και των Ουτρακιστών (οι ριζοσπάστες Χουσίτες δεν συμπεριλήφθηκαν) γνωστών ως *Compactata* του 1437. Τα *Compactata* επέτρεπαν την μετάληψη και με τους δύο τρόπους στη Βοημία, απαίτησαν την τιμωρία των θανάσιμων αμαρτημάτων, χορήγησαν στους ιερείς την ελευθερία να κηρύττουν τις θέσεις τους, και αξίωναν οι ιερείς να τιμούν τον όρκο της ένδειας. Οι Καθολικοί και οι Ουτρακίστες επρόκειτο να ζήσουν μαζί στη Βοημία χωρίς το φόβο της δίωξης.

Οι ιστορικοί έχουν ασχοληθεί επί μακρόν σχετικά με την έννοια και τη σημασία της εποχής των Χουσιτών για την τσεχική ιστορία. Μερικοί θεωρούν ότι

ήταν πρωτίστως μία προοδευτική κίνηση που προετοίμασε το έδαφος για τον Προτεσταντική Μεταρρύθμιση. Πολλοί επικεντρώνονται στην εθνική πτυχή των Πολέμων των Χουσιτών, θεωρώντας τους ως μια περίοδο κατά την οποία οι Τσέχοι προώθησαν την πολιτική τους και τους πολιτιστικούς στόχους τους, συμπεριλαμβάνοντας τη χρήση των τσέχικων ως επίσημης γλώσσας της χώρας σε αντιδιαστολή με τα γερμανικά. Το πρόβλημα με αυτήν την ερμηνεία γίνεται προφανές όταν αναλογιστεί κανείς ότι πολλοί από τους πλούσιους, μετριοπαθείς Τσέχους Ουτρακιστές συμμάχησαν με τους καθολικούς Γερμανούς. Επιπλέον, άλλοι ιστορικοί, κυρίως της μαρξιστικής σχολής, εστιάζουν στην τριαδική πάλη των τάξεων μεταξύ των δουλοπάροικων και των κατώτερων στρωμάτων των πόλεων, που επεδίωκαν την αποτίναξη του ζυγού των φεουδαρχών, της Καθολικής Εκκλησίας, που προσπαθούσε να διατηρήσει τη θέση και τον πλούτο της, και μεταξύ των ευγενών και των αστών, οι οποίοι ήλπιζαν να ελέγξουν τον λαό και να οικειοποιηθούν τον πλούτο της Καθολικής Εκκλησίας. Το πρόβλημα με τη μαρξιστική ερμηνεία είναι ότι καμία τάξη δεν αντιπροσώπευε σταθερά ένα κοινωνικό και θρησκευτικό πρόγραμμα.

Τελικά, οι μετριοπαθείς υπερίσχυσαν, και οι ριζοσπάστες Χουσίτες όλων των τάσεων ηττήθηκαν. Η εποχή των Χουσιτών επαναπροσδιόρισε την πολιτική και την κοινωνία στο Βασίλειο της Βοημίας. Ενίσχυσε τους ευγενείς και τις πόλεις αναφορικά με την ισχυρή Καθολική ιεραρχία και το Στέμμα. Η λύση συμβιβασμού στο στρατιωτικό αγώνα μετέτρεψε τη Βοημία σε χώρα θρησκευτικής ανεκτικότητας, έναν αιώνα προτού να καρφώσει ο Λούθηρος τις ενενήντα πέντε θέσεις του στην πόρτα της εκκλησίας στο Wittenberg. Ωστόσο, το γεγονός ότι η Βοημία ήταν και χουσιτική και καθολική την απομόνωσε, ως ένα ορισμένο βαθμό, από την υπόλοιπη Ευρώπη. Τέλος, η οικονομική καταστροφή και οι μεγάλες απώλειες σε ανθρώπινο δυναμικό από τους πολέμους ενθάρρυναν τους ευγενείς να βρουν τρόπους να δεθούν νόμιμα οι αγρότες στη γη που καλλιεργούσαν, γεγονός το οποίο διευκόλυνε τη διαδικασία της νέο-δουλοπαροικίας, ως συνέπεια της οικονομικής εξαθλίωσης κατά τη διάρκεια του Τριακονταετούς Πολέμου (1618-1648).

Ο Χουσίτης Βασιλέας

Το 1437, οι δίαιτες της Βοημίας και της Ουγγαρίας εξέλεξαν τον Αψβούργο Αλβέρτο Β΄ της Αυστρίας στους θρόνους τους και για πρώτη φορά στην Ιστορία ένας Αψβούργος ένωσε την Αυστρία, τη Βοημία, και την Ουγγαρία. Ο Αλβέρτος περιφρονούσε τους Χουσίτες, γεγονός που προκάλεσε πολλά προβλήματα. Όταν πέθανε το 1439, η δίαιτα, ανίκανη να βρει έναν διάδοχο, καθιέρωσε την αντιβασιλεία. Το 1444, η αντιβασιλεία ήταν υπό τον έλεγχο του Γιούρι Ποντεμπράντ, ενός Ουτρακιστή που είχε υπερασπίσει τα *Compactata* του 1436 και υπό τον Ουτρακιστή Αρχιεπίσκοπο, Ιωάννη Ροκυάνα. Η δίαιτα της Βοημίας είχε αναγνωρίσει τον ανήλικο γιο του Αλβέρτου, Λαδισλάβο Ποστχούμους (1440-1457), ως διάδοχο στο θρόνο, το 1444, και ο τελευταίος ανήλθε στο θρόνο το 1453. Ο Γιούρι Ποντεμπράντ παρέμεινε διοικητής της επικράτειας. Όταν ο Λαδισλάβος πέθανε δύο χρόνια αργότερα, η δίαιτα εξέλεξε τον Γιούρι Ποντεμπράντ (1458-1471) ως βασιλιά.

Ο Γιούρι Ποντεμπράντ, γνωστός ως «Χουσίτης Βασιλέας» παρόλο που ήταν μετριοπαθής Ουτρακιστής, αντιμετώπισε δυσκολίες με τους πάπες Πίο Β΄ και Παύλο Β΄, οι οποίοι επεδίωκαν την ακύρωση των *Compactata* και τη δίωξη των Ουτρακιστών. Ο Γιούρι Ποντεμπράντ αρνήθηκε να συμπράξει, με αποτέλεσμα ο Παύλος Β΄ να τον αφορίσει και να τον καθαιρέσει, το 1466. Μερικοί Καθολικοί ευγενείς, με την συνδρομή του Ούγγρου βασιλιά Μαθθία Κορβίνου, προσπάθησαν να καθαιρέσουν τον Γιούρι Ποντεμπράντ, αλλά οι προσπάθειές τους απέτυχαν.

Από το 1462, τότε που ο Πίος Β΄ αποκήρυξε τα *Compactata*, μέχρι το 1464, ο Γιούρι Ποντεμπράντ προσπάθησε να παγιώσει τη θέση του ενάντια στον παπά με την προώθηση μιας πανευρωπαϊκής ένωσης των χριστιανικών κρατών με στόχο την επίλυση διαφωνιών, ώστε να αποτρέπεται ο μεταξύ τους πόλεμος, και να αντιμετωπίσει την τουρκική απειλή, εάν είναι απαραίτητο, μέσω του πολέμου. Ο Γάλλος βασιλιάς επρόκειτο να συγκαλέσει την ένωση, η οποία θα αποφάσιζε με βάση την πλειοψηφία, παρέχοντας από μια ψήφο στους βασιλείς της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας, και της Ισπανίας. Οι αποφάσεις επρόκειτο να είναι δεσμευτικές για όλα τα μέλη. Οι απεσταλμένοι του Γιούρι προσπάθησαν, ανεπιτυχώς, να πείσουν τους ηγέτες της Ευρώπης να δεχτούν την πρόταση. Αν και η πρόταση για μια χριστιανική ένωση προκάλεσε ενδιαφέρον, κανένας ηγεμόνας δεν προσυπέγραψε το σχέδιο.

Προτού να πεθάνει, ο Γιούρι Ποντεμπράντ απέκλεισε τους γιους του από το θρόνο της Βοημίας, καθώς είχε συνειδητοποιήσει ότι ο Ουτρακισμός της οικογένειάς του είχε αρνητική επιρροή στην πολιτική και ενθάρρυνε τη δίαιτα της Βοημίας να στραφεί στη δυναστεία των Γιαγκιέλλων της Πολωνίας. Το 1471, η δίαιτα της Βοημίας εξέλεξε τον Βλαδισλάβο Β΄ των Γιαγκιέλλων (1471-1516) στο θρόνο. Ο Μαθθίας Κορβίνος της Ουγγαρίας ήθελε, επίσης, το στέμμα και κατόρθωσε να προσαρτήσσει τη Μοραβία, τη Σιλεσία, και τη Λουσατία (καθώς επίσης και τμήμα της Αυστρίας, συμπεριλαμβανομένης της Βιέννης) στην Ουγγαρία μέχρι το θάνατό του, το 1490.

Τότε, η ουγγρική δίαυτα εξέλεξε, επίσης, τον Βλαδισλάβο των Γιαγκιέλλων ως βασιλιά, γεγονός που επανένωσε το βασίλειο της Βοημίας. Το 1515, Ο Βλαδισλάβος συνήψε μια διπλή διά γάμου συμμαχία με τον Μαξιμιλιανό της Αυστρίας που επέτρεψε στους Αψβούργους να καταλάβουν τους θρόνους της Βοημίας και της Ουγγαρίας εάν η δυναστεία των Γιαγκιέλλων εξαφανιζόταν και όρισε ότι η δυναστεία των Γιαγκιέλλων θα κληρονομούσε την Αυστρία εάν εξέλειπε η δυναστεία των Αψβούργων. Ήταν μια από τις πιο μοιραίες επιγαμίες της ιστορίας. Όταν ο Βλαδισλάβος Β΄ πέθανε, το 1516, ο γιος του, Λουδοβίκος (1516-1526), που είχε παντρευτεί την εγγονή του Μαξιμιλιανού, ανήλθε στους θρόνους της Βοημίας και της Ουγγαρίας. Οι Τούρκοι, που είχαν κατακτήσει ολόκληρη την Βαλκανική Χερσόνησο μετά την πτώση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, το 1453, έφτασαν τότε μέχρι την Κεντρική Ευρώπη. Επιτέθηκαν στην Ουγγαρία, και οι ουγγρικές δυνάμεις, με επικεφαλής τον Λουδοβίκο, υπέστησαν μια φοβερή ήττα στο Μόχακς, στον ποταμό Δούναβη. Καθώς υποχωρούσε, ο Λουδοβίκος πνίγηκε. Οι Τούρκοι προωθήθηκαν βόρεια, ερημώνοντας σχεδόν όλη την Ουγγαρία.

Η Βοημία κατά τα πρώτα έτη της μοναρχίας των Αψβούργων (1516-1618)

Με το θάνατο του Λουδοβίκου, η διά γάμου συμμαχία των Γιαγκιέλλων-Αψβούργων επρόκειτο να εφαρμοστεί. Εντούτοις, οι διάιτες της Βοημίας και της Ουγγαρίας έπρεπε κάθε μια ξεχωριστά να δεχτεί τους Αψβούργους, και η άνοδος και στους δύο θρόνους του Φερδινάνδου Α΄ των Αψβούργων προετοίμασε το έδαφος για την κυριαρχία των Αψβούργων στην Αυστρία, τη Βοημία, και την Ουγγαρία για τα επόμενα τετρακόσια έτη.

Ο Φερδινάνδος Α΄ (1526-1564) έπρεπε να προσφύγει στα όπλα για να εξασφαλίσει το θρόνο στην περίπτωση της Ουγγαρίας, ωστόσο η διπλωματία ήταν αρκετή για την περίπτωση της Βοημίας. Αμέσως μετά τη μάχη στο Μόχακς, το 1526, η διάιτα της Βοημίας εξέλεξε τον Φερδινάνδο ως βασιλιά της Βοημίας βασιζόμενη στο γεγονός ότι ο Φερδινάνδος αποδεχόταν τους υφιστάμενους νόμους της Βοημίας, συμπεριλαμβανομένων των *Compactata*, των περιορισμών στο δικαίωμα του βασιλιά να επιβάλει φόρους, και της απαλλαγή των ευγενών από την στρατιωτική υπηρεσία σε περιπτώσεις πολέμου της Βοημίας με εξωτερικούς εχθρούς. Το 1541, μια πυρκαγιά κατάστρεψε τη Κάτω Πόλη της Πράγας και επεκτάθηκε μέχρι το λόφο. Στην πορεία της, έκαψε το κτήριο που στέγαζε τα αρχεία, συμπεριλαμβανομένης της συμφωνίας που είχε κάνει ο Φερδινάνδος, το 1526. Πολλοί θεώρησαν ότι ο Φερδινάνδος μπορεί να είχε προκαλέσει την πυρκαγιά για να αποδεσμευτεί από το έγγραφο.

Το 1546, Γερμανοί Προτεστάντες επαναστάτησαν ενάντια στον καθολικό γερμανό αυτοκράτορα, Κάρολο Ε΄, αδελφό του Φερδινάνδου. Οι ευγενείς της Βοημίας και οι πόλεις αρνήθηκαν να βοηθήσουν τον Φερδινάνδο, και, το 1547, βοήθησαν τους Προτεστάντες στην προετοιμασία της εναντίον του επίθεσης. Ο Φερδινάνδος κήρυξε τη δημιουργία του στρατού ως πράξη προδοσίας και, αφού νίκησε τους Βοημούς ευγενείς με έναν στρατό που δανείστηκε από τον Κάρολο, ο Φερδινάνδος, ενέτεινε τον έλεγχο του στη Βοημία. Εκτέλεσε τέσσερις ηγέτες των Προτεσταντών, δήμευσε ιδιοκτησίες, και επέβαλλε και άλλες τιμωρίες. Οι περισσότερες από τις πόλεις στη Βοημία (εκτός από τη Μοραβία) είχαν αντιταχθεί στον Φερδινάνδο, και εκείνος αφαίρεσε τα προνόμιά τους, τα περισσότερα από τα οποία αποκαταστάθηκαν με την πάροδο του χρόνου. Ο Φερδινάνδος έθεσε τις πόλεις υπό βασιλικό έλεγχο και φορολογία. Η διάιτα συγκλήθηκε, τον Αύγουστο-Σεπτέμβριο του 1547, και δέχτηκε το κληρονομικό δικαίωμα των Αψβούργων στο θρόνο, ακύρωσε το δικαίωμα των γαιοκτημόνων να σχηματίζουν συνομοσπονδίες, και αναγνώρισε το δικαίωμα του βασιλιά να συγκαλεί τη διάιτα και τις περιφερειακές συνελεύσεις και να ορίζει τους επαρχιακούς υπαλλήλους. Το κυρίαρχο ζήτημα στην πολιτική ιστορία της Βοημίας, από το 1547 μέχρι το 1620, ήταν η προσπάθεια των γαιοκτημόνων να επανακτήσουν τα χαμένα προνόμιά τους και να περιοριστούν τα δικαιώματα του στέμματος.

Ο Φερδινάνδος μοίρασε την επικράτειά του μεταξύ των τριών γιων του, με τον Μαξιμιλιανό Β΄ να λαμβάνει την Άνω και Κάτω Αυστρία, τη Βοημία, την Ουγγαρία, τον τίτλο του αυτοκράτορα και την ισχυρότερη θέση (η ενότητα ήρθε το 1611). Ο Μαξιμιλιανός (1564-1576) συμπαθούσε τους Προτεστάντες, αλλά είχε

υποσχεθεί τον πατέρα του ότι θα παρέμενε πιστός στην Καθολική Εκκλησία και φοβόταν το θρησκευτικό σχίσμα εάν εκδήλωνε την υποστήριξή του για τον Προτεσταντισμό. Ωστόσο, όταν μερικοί ευγενείς της Βοημίας συμφώνησαν να υπογράψουν ένα έγγραφο που ένωνε τους Προτεστάντες, τους Ουτρακιστές, και τους Αδελφούς της Βοημίας για να συντάξουν την Ομολογία της Βοημίας, το 1575, ο Μαξιμιλιανός αρνήθηκε να το εγκρίνει. Οι Τσέχοι μη-Καθολικοί έχασαν την ευκαιρία τους για ενότητα. Πολλοί από τους Ουτρακιστές προσήλθαν στον καθολικισμό, και ο Μαξιμιλιανός, υπό την πίεση των Καθολικών πριγκίπων της Γερμανία, επανέλαβε τη δίωξη των Αδελφών της Βοημίας.

Ο επόμενος ηγεμόνας των Αψβούργων, ο Ροδόλφος Β΄ (1576-1612), μετέφερε την πρωτεύουσα από τη Βιέννη στην Πράγα. Η πολιτική του Ροδόλφου προκάλεσε, σε ορισμένες περιοχές της επικράτειάς του, την εξέγερση των ευγενών, το 1606, και ο ίδιος αναγκάστηκε να παραδώσει τη Μοραβία, την Αυστρία, και την Ουγγαρία στην εξουσία του αδελφού του, Μαθθία, το 1608. Οι διάιτες της Βοημίας και της Σιλεσίας παρέμειναν πιστές στον Ροδόλφο και επωφελήθηκαν της ευκαιρίας για να τον αναγκάσουν να δεχθεί έναν νομικό συμβιβασμό. Παρά την ανοχή του Ροδόλφου για τις υπάρχουσες θρησκείες στην Τσεχία, οι αστοί⁸ έπεισαν, το 1609, τον Ροδόλφο να υπογράψει την *επιστολή της μεγαλειότητας*, που εγγυήθηκε τη θρησκευτική ελευθερία στη Βοημία για τους Καθολικούς και τους Προτεστάντες, έθεσε υπό τον έλεγχο της διαίτας τους Ουτρακιστές, δημιούργησε μια ομάδα τριάντα αντιπροσώπων από τη δίαιτα για να διασφαλίζουν την ελευθερία της θρησκείας, έδωσε τον έλεγχο του πανεπιστημίου της Πράγας πίσω στους Ουτρακιστές και έδωσε το δικαίωμα στην αριστοκρατία και τις βασιλικές πόλεις να χτίζουν εκκλησίες όπου ήθελαν. Το θρησκευτικό ζήτημα στη Βοημία φάνηκε να λύνεται, και η δίαιτα περιόρισε με επιτυχία τα δικαιώματα του βασιλέα.

Το 1611, ο Ροδόλφος Β΄ αντιμετώπισε έναν άλλο εχθρό, τον επίσκοπο του Πασάου, ο οποίος είχε εισβάλει στη Βοημία. Ο Ροδόλφος στράφηκε στον Μαθθία για προστασία, και ο Μαθθίας εξανάγκασε σε παραίτηση τον Ροδόλφο από το θρόνο της Βοημίας. Ο Μαθθίας (1612-1619) επανασύνδεσε τη μοναρχία. Μετέφερε την πρωτεύουσα πίσω στη Βιέννη και άφησε μια ομάδα κυβερνητών, όλοι τους πιστοί Καθολικοί, στην Πράγα. Ο Μαθθίας, όπως και ο Ροδόλφος, δεν είχε κανέναν κληρονόμο, και ο διάδοχός του ήταν ο ξάδελφός του, Φερδινάνδος Β΄ (1619-1637). Όπως ο ξάδελφος και ο θείος του πριν από αυτόν, ο Φερδινάνδος Β΄ δέχτηκε την *επιστολή της μεγαλειότητας*, αν και την παραβίασε σε πολλές περιπτώσεις. Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, οι τεταμένες σχέσεις μεταξύ του Φερδινάνδου Β΄ και των ευγενών της Βοημίας υπέστησαν ισχυρό πλήγμα εξαιτίας της καταστροφής δύο προτεσταντικών εκκλησιών που βρίσκονταν στα καθολικά εκκλησιαστικά εδάφη. Στις 23 Μαΐου 1618, η προτεσταντική αριστοκρατία συναντήθηκε με τους αντιπροσώπους των Αψβούργων στην Πράγα. Μετά από έντονες συζητήσεις, οι ευγενείς άρπαξαν δύο κυβερνήτες και έναν γραμματέα και τους πέταξαν από το παράθυρο. Όλοι επέζησαν, χάρη στην ύπαρξη ενός σωρού κοπριάς από κάτω. Θυμίζοντας τα γεγονότα που συνέβησαν διακόσια χρόνια πριν, η Δεύτερη Εκπαραθύρωση του 1618 συμβόλιζε την

⁸ Με τον όρο αστός στο εξής εννοούμε την αστική τάξη που περιλάμβανε τον κλήρο, τους ευγενείς και τους αστούς.

εναντίωση των γαιοκτημόνων στην δυναστεία των Αψβούργων. Οι αστοί σχημάτισαν μια επιτροπή από τριάντα ευγενείς, και, τον Ιούλιο του 1619, καθαίρεσαν τους Αψβούργους και εξέλεξαν ως βασιλιά τον Φρειδερίκο Παλατινό (1619-1620). Οι αστοί ήλπιζαν ότι η σύζυγός του, που ήταν η κόρη του James Α΄ της Αγγλίας, θα βοηθούσε στην ενίσχυση των διπλωματικών και στρατιωτικών δεσμών με τα προτεσταντικά κράτη σε όλη την Ευρώπη.

Ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648)

Ο πόλεμος που ακολούθησε μεταξύ της Αυστρίας και της Βοημίας ήταν ο πρώτος κύκλος του Τριακονταετούς Πολέμου. Παρόλο που, αρχικά, οι αστοί της Βοημίας υπεράσπισαν επιτυχώς το βασίλειο, η Βοημία έλαβε ελάχιστη βοήθεια από τους συμμάχους της. Αν και ο στρατός της Βοημίας έφτασε μέχρι τη Βιέννη, τον Ιούνιο του 1619, αναγκάστηκε να αποσυρθεί επειδή δεν είχε αρκετές δυνάμεις για να πολιορκήσει την πόλη. Οι Αυστριακοί έφτασαν μέχρι την Πράγα και νίκησαν τις δυνάμεις της Βοημίας στο Λευκό Όρος έξω από την Πράγα, στις 8 Νοεμβρίου 1620. Αντί να ανασυγκροτηθούν, βασιζόμενοι στις οχυρώσεις της Πράγας, και στην αποδοχή της βοήθειας των συμμάχων –ένα στρατιωτικό σώμα από την Τρανσυλβανία ήταν μόνο μερικά χιλιόμετρα έξω από την Πράγα– οι αστοί της Βοημίας πανικοβλήθηκαν. Ο Τούρν και άλλοι τράπηκαν σε φυγή, όπως έπραξε και ο βασιλιάς Φρειδερίκος, του οποίου η φυγή κατά τη διάρκεια της πιο κρύας εποχής του έτους του προσέδωσε το παρατσούκλι «ο βασιλιάς του χειμώνα».

Για άλλη μια φορά στον θρόνο της Βοημίας, ο Φερδινάνδος (1619-1637) σιγουρεύτηκε ότι το βασίλειο δεν θα επαναστατούσε ποτέ ξανά. Στις 21 Ιουνίου 1621, είκοσι επτά ηγέτες της εξέγερσης –τρεις ευγενείς, επτά ιππότες, και δεκαεπτά αστοί– εκτελέστηκαν δημόσια. Τα κεφάλια δώδεκα από τους εκτελεσθέντες τοποθετήθηκαν σε σιδερένια κλουβιά και αναρτήθηκαν στον πύργο της Παλαιάς Πόλης για πάνω από μια δεκαετία, έως ότου τα αφάιρεσαν οι προτεσταντικές δυνάμεις που κατέλαβαν την Πράγα, το 1632.

Τον Μάιο του 1627, ο Φερδινάνδος εξέδωσε το *Διάταγμα Ανανέωσης*, στην πραγματικότητα ένα νέο σύνταγμα για τη Βοημία, μια πράξη που ο Φερδινάνδος υποστήριξε ότι ήταν δικαίωμά του επειδή είχε καταστείλει μια εξέγερση (εξέδωσε παρόμοιες διατάξεις για τη Μοραβία και τη Σιλεσία). Για να αποδυναμώσει την αριστοκρατία, ο Φερδινάνδος Β΄ δέχτηκε πάλι την καθολική εκκλησία στη δίαίτα ως πρώτο αστό, παρέχοντάς της περισσότερες εξουσίες από οποιοδήποτε άλλο εκπρόσωπο της αστικής τάξης. Απαίτησε από τις πόλεις να πληρώσουν πρόσθετους φόρους για τη συμμετοχή τους στην εξέγερση. Η δίαίτα δεν είχε πλέον το δικαίωμα να θέτει όρους για την κατανομή των κρατικών κονδυλίων και έχασε το νομοθετικό της δικαίωμα. Η σύγκλιση της δίαιτας έγινε αποκλειστικό προνόμιο του βασιλέα. Ο βασιλιάς διατήρησε το δικαίωμα να ορίζει βασιλικούς αξιωματούχους χωρίς την έγκριση της δίαιτας. Η Βοημία έχασε τη θέση της ως βασίλειο και τα συστατικά της μέρη αποτέλεσαν απλώς επαρχίες της Αυστρίας. Η δυναστεία των Αψβούργων έγινε η κληρονομική δυναστεία στη Βοημία, τη Μοραβία, και τη Σιλεσία. Ο Φερδινάνδος ανακάλεσε την *επιστολή της μεγαλειότητας* και κήρυξε τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία ως τη μόνη νόμιμη θρησκεία. Τα αντίποινα, οι κατασχέσεις, και η θρησκευτική δίωξη ανάγκασαν περίπου 36.000 οικογένειες, συμπεριλαμβανομένων πολλών ευγενών, να φύγουν από τη Βοημία προς τις γειτονικές χώρες της Σαξονίας, της Πολωνίας, και της Ουγγαρίας.

Η κατάσχεση από τον Φερδινάνδο των τριών τετάρτων των κτημάτων όλης της χώρας όχι μόνο εξαφάνισε κάθε ίχνος αντίστασης στο θρόνο αλλά και αύξησε τα

έσοδα της αυλής στη Βιέννη και ενίσχυσε τη γραφειοκρατία. Η ήττα των αστών της Βοημίας στο Λευκό Όρος συνέβαλε στην προετοιμασία του εδάφους για εγκαθίδρυση της απολυταρχίας στην επικράτεια των Αψβούργων. Ο Φερδινάνδος διασφάλισε την υποταγή της Βοημίας με τη μεταφορά Καθολικών ευγενών από όλη την Ευρώπη στη Βοημία για καταλάβουν τις δημευμένες περιουσίες.

Παρόλο που ο Φερδινάνδος κατάκτησε τη Βοημία, ο Τριακονταετής Πόλεμος συνεχίστηκε. Μετά από την περίοδο της Βοημίας ήρθε η Δανική, η Σουηδική, και η Διεθνής ή Φραγκό-Αψβουργική περίοδος. Στη Δανική περίοδο (1625-1629), ο κόμης Wallenstein, ευνοούμενος του Φερδινάνδου, αγωνίστηκε εναντίον των Προτεσταντών Δανών, οι οποίοι είχαν παράσχει στρατιωτική υποστήριξη στους Βοημούς, μέχρις ότου επέβαλε μια συνθήκη στη Δανία. Αυτό ήταν και το απόγειο της δύναμης των Αψβούργων στον Πόλεμο. Στο τέλος αυτής της περιόδου, ο Φερδινάνδος απομάκρυνε τον Wallenstein, καθώς, το 1630, ο Wallenstein έλαβε μια επιστολή από το βασιλιά της Σουηδίας Γουστάβο Αδόλφο, ο οποίος του προσέφερε μία ηγεμονία με αντάλλαγμα την ειρήνη. Εν τω μεταξύ, κάποιοι εξόριστοι Βοημοί σκέφτονταν να προσφέρουν στον Wallenstein το στέμμα της Βοημίας.

Η Ισπανία, σύμμαχος της Αυστρίας, ήθελε να συνεχίσει τις εχθροπραξίες, δεδομένου ότι δεν υπήρχε σαφής νίκη των Καθολικών, και ο στρατός του Wallenstein δεν συμφώνησε με την ειρήνη επειδή σήμαινε μικρότερες εκτάσεις και λιγότερα λάφυρα. Ωστόσο, ο Wallenstein συνέχισε τις επαφές του με τους Σουηδούς και ξεκίνησε διαπραγματεύσεις με τους Σάξονες, τους Βρανδεβουργιανούς ακόμα και με τους Γάλλους, με αποτέλεσμα να αποξενωθεί από όλους.

Κατά τη Σουηδική περίοδο (1630-1635) οι Προτεστάντες είχαν κάποιες αρχικές επιτυχίες, όταν οι Σάξονες κατέλαβαν για μερικές εβδομάδες, το 1632, την Πράγα και επέτρεψαν στους εξόριστους Προτεστάντες Βοημούς να επιστρέψουν στην πόλη. Εν τω μεταξύ, οι Σουηδοί, με την υποστήριξη των Καθολικών και των Γάλλων, έφτασαν μέχρι την Αυστρία. Ο Φερδινάνδος αναγκάστηκε να επαναφέρει τον Wallenstein ως στρατηγό και ο τελευταίος, μέσα σε μερικές εβδομάδες, έδιωξε τους Σάξονες από τη Βοημία. Μετά το θάνατο του Γουστάβου Αδόλφου στη μάχη, το 1632, ο Wallenstein δεν ήταν πλέον χρήσιμος στους Αψβούργους. Αρχές του 1634, ο Wallenstein άρχισε να συνωμοτεί εναντίον του Φερδινάνδου, αλλά δεν τον ακολούθησαν όλοι οι στρατηγοί του. Προτού συναντηθεί με τους Σουηδούς και τους Σάξονες, στρατεύματα πιστά στον Φερδινάνδο δολοφόνησαν τον Wallenstein. Η Σουηδική περίοδος του Πολέμου τελείωσε με τη Συνθήκη της Πράγας, το 1635, με την οποία η Σαξονία έλαβε τη Λουσατία, η οποία δεν επεστράφη ποτέ ξανά στο στέμμα της Βοημίας.

Κατά τη διάρκεια της Διεθνούς ή Φραγκό-Αψβουργιανής περιόδου (1635-1648), η προτεσταντική Σουηδία συμμάχησε με την καθολική Γαλλία, γεγονός που καταδεικνύει ότι η πολιτική ωθούσε τους ηγεμόνες περισσότερο από τη θρησκεία. Οι Σουηδοί μπήκαν στη Βοημία, το 1639, και οι μάχες τους με τις δυνάμεις των Αψβούργων ερήμωσαν την επαρχία. Το 1648, οι Σουηδοί κατέλαβαν το Κάστρο της Πράγας και την Κάτω Πόλη, αλλά δεν μπόρεσαν να καταλάβουν την Παλαιά Πόλη λόγω της αντίστασης από τους κατοίκους, συμπεριλαμβανομένων των Εβραίων. Οι Σουηδοί λεηλάτησαν τη Βοημία και ήταν προφανές σε όλους τους εμπόλεμους ότι

καμία πλευρά δεν θα μπορούσε να διεκδικήσει την τελική νίκη. Διαπραγματεύσεις ξεκίνησαν για μια γενική ειρήνη, αλλά ξέσπασαν σποραδικές συγκρούσεις. Η Ειρήνη της Βεστφαλίας (24 Οκτωβρίου 1648) τερμάτισε τον πόλεμο και παρείχε στους Καλβινιστές πρίγκιπες το δικαίωμα του *cuius religio eius regio*. Μετά από τριάντα χρόνια πολέμου, οι Αψβούργοι μπορούσαν να ανασυγκροτήσουν την οικονομία και τον πολιτισμό των κατεστραμμένων Τσεχικών εδαφών.

Η περίοδος της Πεφωτισμένης Μοναρχίας (1711-1792)

Ο Κάρολος Στ' (1711-1740), που δεν είχε άρρενα απόγονο, προσπάθησε να εξασφαλίσει το θρόνο της Αυστρίας για την κόρη του, τη Μαρία Θηρεσία, και την αγία ρωμαϊκή αυτοκρατορία για το σύζυγό της, Φραγκίσκο Στέφανο της Λωρραίνης. Η δίαιτα της Ουγγαρίας δέχτηκε την πρόταση του Καρόλου και ανανέωσε την αποδοχή των Αψβούργων για το νομικό σύστημα και την ουγγρική δίαιτα. Όμως, οι αστοί της Βοημίας ενέκριναν την πρόταση του Καρόλου χωρίς να φροντίσουν για την παραχώρηση προνομίων από τη Βιέννη. Οι ξένες δυνάμεις, επίσης, αποδέχτηκαν το διάταγμα του Καρόλου, αλλά ο Μέγας Φρειδερίκος, που είχε ανέλθει στον θρόνο της Πρωσίας, το 1740, δεν τίμησε τη συμφωνία που είχε κάνει ο πατέρας του.

Ο πόλεμος που ακολούθησε και ονομάστηκε Πόλεμος της Αυστριακής Διαδοχής (1740-1748) περιέλαβε δύο συγκρούσεις για τη Σιλεσία (1740-1742 και 1744-1748). Στην πρώτη, ο Μέγας Φρειδερίκος κατέλαβε το Kladsko και το μεγαλύτερο τμήμα της Σιλεσίας από τη Βοημία, απώλειες που η Αυστρία αναγνώρισε με τη Συνθήκη του Βερολίνου. Το 1741, ο Βαυαρός δούκας, Κάρολος Αλβέρτος, εισέβαλε στη Βοημία με τη βοήθεια της Γαλλίας και της Σαξονίας και κατέλαβε το θρόνο. Ο Κάρολος Αλβέρτος (1741-1743) έγινε αυτοκράτορας της αγίας ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, το 1742, αλλά την ίδια χρονιά, η Αυστρία κατέλαβε το Μόναχο και την Πράγα, εξαναγκάζοντάς τον στην εξορία. Η Μαρία Θηρεσία (1740-1780) στέφθηκε στην Πράγα, το 1743, και ακύρωσε το διάταγμα του Καρόλου Αλβέρτου με το οποίο είχε χορηγήσει την ελευθερία στους δουλοπάροικους, που τον είχαν υποστηρίξει ενάντια στους Αψβούργους.

Ο Φραγκίσκος Στέφανος ανέβηκε στο θρόνο της αγίας ρωμαϊκής αυτοκρατορίας το 1745, μετά το θάνατο του Καρόλου Αλβέρτου. Στον δεύτερο πόλεμο της Σιλεσίας, οι Πρώσοι κατέλαβαν την Πράγα, για μικρό χρονικό διάστημα, και η Συνθήκη της Δρέσδης, το 1745, μεταξύ της Πρωσίας και της Αυστρίας αναγνώρισε πάλι την κατοχή από την Πρωσία του μεγαλύτερου τμήματος της Σιλεσίας. Λόγω της υποστήριξης στους Πρώσους, η Μαρία Θηρεσία εξέδωσε ένα διάταγμα, σύμφωνα με το οποίο οι Εβραίοι όφειλαν να εγκαταλείψουν την Πράγα και τα τσεχικά εδάφη μέχρι το Φεβρουάριο του 1745⁹. Ο Πόλεμος της Αυστριακής Διαδοχής, που συνεχίστηκε στην Ιταλία και τη δυτική Ευρώπη με τη Γαλλία και την Ισπανία να συμμαχούν ενάντια στην Αυστρία, έλαβε τέλος το 1748. Κατά τη διάρκεια του Επταετούς Πολέμου (1756-1763), οι Πρώσοι και οι Αυστριακοί πάλεψαν πάλι για την κατοχή της Σιλεσίας. Οι Πρώσοι εισέβαλαν στη Βοημία αρκετές φορές, και, το 1757, βομβάρδισαν την Πράγα. Τον Φεβρουάριο του 1763, με την Ειρήνη του Hubertsburg, κοντά στη Λειψία (ο Επταετής Πόλεμος είχε τελειώσει λίγο νωρίτερα με τη Συνθήκη του Παρισιού), η Αυστρία αναγνώρισε πάλι την κατοχή της Πρωσίας στη Σιλεσία.

Οι στρατιωτικές, φορολογικές, και διοικητικές μεταρρυθμίσεις της Μαρίας Θηρεσίας ήταν ανάλογες με εκείνες άλλων απολυταρχικών μοναρχών, στο 18^ο αιώνα,

⁹ Η Διεθνής πίεση και οικονομικοί λόγοι ανάγκασαν την Μαρία Θηρεσία να επιτρέψει την επανεγκατάσταση των Εβραίων στην Τσεχία, το 1755.

που επεδίωξαν τη δημιουργία συγκεντρωτικού κράτους και την εξάλειψη των τελευταίων απομεινारीών της φεουδαρχίας. Η Μαρία Θηρεσία αύξησε εντυπωσιακά το μέγεθος του μόνιμου στρατού και τον έκανε περισσότερο επαγγελματικό προκειμένου να διατηρήσει τη στρατιωτική ετοιμότητα της Αυστρίας ισάξια με αυτήν άλλων σημαντικών ευρωπαϊκών κρατών. Ήλπιζε, επίσης, ότι ένας ισχυρότερος στρατός θα συνέβαλε στην επανάκτηση της Σιλεσίας, όπου μια πρόιμη βιομηχανία κλωστοϋφαντουργίας είχε αρχίσει να λαμβάνει μεγάλη οικονομική σημασία, προτού να ανεβεί στο θρόνο. Για να στηρίξει τη στρατιωτική μεταρρύθμιση, ο καγκελάριος της Μαρίας Θηρεσίας, ο κόμης Φρειδερίκος Γουλιέλμος Χάουγκβιτς, αύξησε σημαντικά τους φόρους στην Αυστρία και τη Βοημία, οι οποίες ανέλαβαν το μεγαλύτερο φορτίο, λόγω της Δεκαετούς Αναστολής, που ονομάστηκε έτσι επειδή οι φόροι ήταν πληρωτέοι για μία περίοδο δέκα ετών. Για να εξασφαλίσει ότι τα αναγκαία εισοδήματα έμπαιναν στο κρατικό θησαυροφυλάκιο, η Μαρία Θηρεσία εφάρμοσε το Πρώτο Θηρεσιανό Κτηματολόγιο (1748), το οποίο κατέγραψε τα επαρχιακά εδάφη, δηλαδή τα εδάφη που καλλιεργούσαν οι αγρότες, και το Δεύτερο Θηρεσιανό Κτηματολόγιο (1756), το οποίο καταχώρησε τα εδάφη των γαιοκτημόνων. Ο συντελεστής φορολόγησης στα επαρχιακά εδάφη ήταν, φυσικά, πολύ μεγαλύτερος απ' ό,τι στα εδάφη των γαιοκτημόνων.

Η Μαρία Θηρεσία εκσυγχρόνισε την κρατική διοίκηση και συγκέντρωσε τις διοικητικές υπηρεσίες στη Βιέννη. Κατάργησε τις χωριστές καγκελαρίες της Αυστρίας και της Βοημίας στη Βιέννη και τις αντικατέστησε με ένα Διευθυντήριο των Δημόσιων και Οικονομικών Υποθέσεων, υπό τη διεύθυνση του Χάουγκβιτς, και με ένα Ανώτατο Δικαστήριο για τη Βοημία και για την Αυστρία. Αργότερα κατάργησε το Διευθυντήριο και δημιούργησε την Αυλική Καγκελαρία της Αυστρίας και της Βοημίας, η οποία δεν είχε πλέον φορολογικές αρμοδιότητες, εκτός από τη συλλογή των φόρων, και ένα Υπουργείο Οικονομικών. Προηγουμένως, οι δάιτες της Βοημίας, της Σιλεσίας, και της Μοραβίας (όπως εκείνες στην Αυστρία) είχαν εκλέξει τους κυβερνήτες, αλλά η Μαρία Θηρεσία άρχισε να επιλέγει κυβερνήτες που είχαν εκλεγεί από την τοπική αριστοκρατία. Κατάργησε τις υπηρεσίες που βρίσκονταν υπό τον έλεγχο των Διαιτών και τις αντικατέστησε με μια γραφειοκρατική ιεραρχία που δημιουργήθηκε στη Βιέννη. Άλλες μεταρρυθμίσεις της Μαρίας Θηρεσίας περιέλαβαν τη μεταφορά της λογοκρισίας από αρμοδιότητα της Εκκλησίας σε αρμοδιότητα του κράτους και την κατάργηση των περισσότερων μορφών βασανιστηρίων. Επειδή η Μαρία Θηρεσία συνειδητοποίησε ότι οι Ούγγροι ευγενείς θα αντιδρούσαν σε οποιοσδήποτε μεταρρυθμίσεις συγκέντρωναν την εξουσία στη Βιέννη, επέκτεινε μερικές από τις μεταρρυθμίσεις της και στην Ουγγαρία.

Η Μαρία Θηρεσία συνειδητοποίησε ότι η αύξηση του επιπέδου εκπαίδευσης σε όλη τη μοναρχία θα προωθούσε την οικονομία, θα αύξανε τα κρατικά έσοδα, και θα βελτιώνε την στρατιωτική απόδοση. Για τους λόγους αυτούς δημιούργησε ένα σύστημα σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, οργάνωσε ένα δίκτυο σχολείων για να εκπαιδεύσει τους δασκάλους, και μετέφερε τη λειτουργία των γυμνασίων από τους Ιησουίτες στους Πιαρίστες¹⁰, αφοτου ο παπάς, το 1773, αφορίσε τους Ιησουίτες.

¹⁰ Πρόκειται για το Τάγμα των Φτωχών Κληρικών της Μητέρας του Θεού των Ευσεβών Σχολείων. Είναι το αρχαιότερο εκπαιδευτικό καθολικό Τάγμα γνωστό και ως Scolopi. Ιδρύθηκε από τον άγιο

Έθεσε τα πανεπιστήμια στον έλεγχο του κράτους, το οποίο εκσυγχρόνισε τα προγράμματα σπουδών.

Μετά το θάνατο του Φραγκίσκου Στεφάνου, το 1765, ο γιος της Μαρίας Θηρεσίας, Ιωσήφ Β΄ (1780-1790), έγινε συμβασιλέας και αυτοκράτορας της αγίας ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Μετά το θάνατο της Μαρίας Θηρεσίας, ο Ιωσήφ ξεκίνησε μια γρήγορη διαδικασία μεταρρύθμισης που αντιπροσωπεύει το αποκορύφωμα της πεφωτισμένης μοναρχίας στην Αυστρία. Ήταν αναμφισβήτητα ο πιο «πεφωτισμένος» των Ευρωπαίων μοναρχών. Αμέσως μετά την άνοδό του στο θρόνο, εξέδωσε το διάταγμα ανεκτικότητας του 1781, που νομιμοποιούσε το λουθηρανικό, καλβινιστικό και ορθόδοξο δόγμα αλλά δεν χορηγούσε πλήρη ισότητα με τους Καθολικούς. Η ανοχή είχε, ωστόσο, τα όριά της και ο Ιωσήφ δίωξε εκείνους που ασκούσαν δόγματα που δεν είχαν περιληφθεί στο διάταγμα ανεκτικότητάς του, στέλνοντας συχνά τους υποστηρικτές τους σε εσωτερική εξορία, στην Τρανσυλβανία. Οι Εβραίοι ωφελούνταν από τα διατάγματα, καθώς καταργήθηκαν οι απαγορεύσεις σχετικά με τον ιματισμό τους, τους επιτράπη να φοιτούν στα σχολεία και τα πανεπιστήμια, τους επιτράπη να ασχολούνται με τη γεωργία, ενώ τους προέτρεπαν να ασχολούνται με συγκεκριμένους τομείς του εμπορίου. Εξαιτίας του γεγονότος ότι οι Εβραίοι δεν ήταν πλέον υποχρεωμένοι να ζουν στα γκέτο, ο εβραϊκός πληθυσμός αυξήθηκε στις αστικές περιοχές, όπως στην Πράγα. Ο Ιωσήφ περιόρισε περαιτέρω τη δύναμη της Καθολικής Εκκλησίας. Τα γενικά σεμινάρια υπό κρατική διεύθυνση, συμπεριλαμβανομένων ενός στην Πράγα και ενός στο Ολομouc, έγιναν τα μόνα μέσα εκπαίδευσης ιερέων. Ο Ιωσήφ κατάργησε τα διάφορα θρησκευτικά τάγματα, έκλεισε τα 71 από τα 154 μοναστήρια στη Βοημία και 41 από τα 74 στη Μοραβία, και έκλεισε 37 εκκλησίες και πολλά περισσότερα εκκλησιαστικά ιδρύματα στα τσεχικά εδάφη. Ο Ιωσήφ διέθεσε το οικονομικό κέρδος από αυτές τις ενέργειες για να χρηματοδοτήσει τις φτωχές κοινότητες.

Ο Ιωσήφ συνέχισε να συγκεντρώνει τη διοικητική μηχανή στη Βιέννη, καταστρέφοντας συστηματικά τον ελάχιστο έλεγχο που παρέμενε στα χέρια των Διαιτών για τα τοπικά ζητήματα. Το 1783, κατάργησε τη Μόνιμη Επιτροπή του Βασιλείου της Βοημίας, που, από το 1714, διαχειριζόταν τις αστικές υποθέσεις όταν δεν συγκαλείτο σύνοδος, και μετέφερε τα καθήκοντά της στον επαρχιακό κυβερνήτη. Το 1788, ανήγγειλε ότι δεν θα συγκαλούσε πλέον τη Δίαιτα της Βοημίας σε ετήσια βάση. Ο Ιωσήφ εισήγαγε διάφορες νομικές μεταρρυθμίσεις, συμπεριλαμβανομένης της αναδιοργάνωσης του δικαστικού συστήματος στην Τσεχία, απαιτώντας οι δικαστές να είναι εκπαιδευμένοι δικηγόροι, να καταργηθούν όλες οι μορφές βασανιστηρίων, και να περιοριστεί η θανατική ποινή. Έκανε τους απλούς πολίτες και τους ευγενείς ίσους απέναντι στο νόμο. Το 1786, εξέδωσε ένα διάταγμα σχετικό με τα ατομικά δικαιώματα και τις ευθύνες και με το οικογενειακό δίκαιο που περιλάμβανε την αναγνώριση του γάμου ως αστική σύμβαση και τη δυνατότητα των γυναικών και των παιδιών εκτός γάμου να κληρονομήσουν περιουσία.

Τελικά, ετοίμασε μια συμπληρωματική μεταρρύθμιση σχετικά με τα αστικά θέματα που έγινε νόμος, το 1811. Η Μαρία Θηρεσία είχε αντικαταστήσει τα λατινικά

Ιωσήφ Calasancius, βασικός σκοπός του οποίου ήταν η διδασκαλία παιδιών και νέων από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα.

με τα γερμανικά ως γλώσσα της διοίκησης και της εκπαίδευσης. Ο Ιωσήφ πήγε ένα βήμα περαιτέρω και θέσπισε, το 1784, ότι τα γερμανικά ήταν η επίσημη κρατική γλώσσα, ακόμη και για την Ουγγαρία. Η ουγγρική αντίδραση στις μεταρρυθμίσεις ανάγκασε τον Ιωσήφ να καταργήσει όλες τις μεταρρυθμίσεις εκτός από τα διατάγματα περί θρησκευτικής ανεκτικότητας και δουλοπαροικίας και τις μοναστικές μεταρρυθμίσεις του στην Ουγγαρία, το 1790, λίγο προτού πεθάνει. Ο Ιωσήφ θεωρούσε εαυτόν αποτυχημένο, παρά το γεγονός ότι πολλές από τις μεταρρυθμίσεις του άσκησαν μόνιμη επίδραση στη μοναρχία.

Ο αδελφός του Ιωσήφ, Λεοπόλδος Β΄ (1790-1792), που τον διαδέχθηκε το 1790, ανέτρεψε τις περισσότερες από τις μεταρρυθμίσεις του Ιωσήφ, συμπεριλαμβανομένων των φορολογικών, των αστικών διαταγμάτων όπως και το διάταγμα για τα γενικά σεμινάρια. Αναδιαμόρφωσε τον ποινικό κώδικα του Ιωσήφ και έθεσε όρια στη δράση της μυστικής αστυνομίας του Ιωσήφ. Η έμπνευση για τις αλλαγές που προώθησε ο Λεοπόλδος προήλθε, εν μέρει, από την κοινή γνώμη και τις απόψεις των εκπροσώπων των ανώτερων τάξεων στις δίαιτες.

Η περίοδος των Ναπολεόντειων Πολέμων

Ο Ιωσήφ Β΄ ήταν αντίθετος με τη Γαλλική Επανάσταση, η οποία άρχισε το 1789, αλλά δεν είχε καμία επιθυμία να αναμειχθεί στην Επανάσταση. Για πολιτικούς λόγους, τον Φεβρουάριο του 1792, συνήψε μια συμφωνία με την Πρωσία επίθεσης στη Γαλλία, εάν πραγματοποιείτο η κατάλληλη συμμαχία με τη Μεγάλη Βρετανία. Ο Λεοπόλδος Β΄, επίσης, δίστασε να αναμειχθεί στην Επανάσταση. Ο διάδοχός του ήταν ο Φραγκίσκος Β΄ (1792-1835), και λίγες εβδομάδες αφότου ανήλθε στο θρόνο, η Γαλλία μπήκε στον πόλεμο ενάντια σε αυτό που έμεινε γνωστός ως Πρώτος Συνασπισμός, περιλαμβάνοντας τελικά την Αυστρία, την Πρωσία, τη Μεγάλη Βρετανία, την Ισπανία, και την Ολλανδία. Η Ρωσία και η Πρωσία ήταν απασχολημένες με το *Δεύτερο Διαμελισμό* της Πολωνίας το 1793, και, το 1795, η Πρωσία, η Ρωσία και η Αυστρία εξαφάνισαν την Πολωνία από τον χάρτη. Ο Πρώτος Συνασπισμός που αποσυντίθετο σταδιακά έληξε με την ειρήνη του Campo Formio, τον Οκτώβριο του 1797, μεταξύ της Αυστρίας και της Γαλλίας. Το 1798-1799, η Μεγάλη Βρετανία οργάνωσε το Δεύτερο Συνασπισμό ενάντια στη Γαλλία, ο οποίος περιέλαβε την Αυστρία, την Πρωσία, και τη Ρωσία. Τα πρωσικά και αργότερα τα ρωσικά στρατεύματα βάδισαν διά μέσου της Τσεχίας, προκαλώντας σε μερικά τμήματα της τσεχικής κοινωνίας μια αίσθηση σλάβικης αλληλεγγύης. Ο Δεύτερος Συνασπισμός έληξε με την ήττα της Αυστρίας από τη Γαλλία και τη Συνθήκη του Lunéville, το 1801.

Στη Γαλλία, ο Ναπολέων ανήλθε από τη θέση ενός στρατηγού στο αξίωμα του Πρώτου Υπάτου και αργότερα, το 1804, αυτοανακηρύχθηκε αυτοκράτορας. Μερικούς μήνες αργότερα, ο Φραγκίσκος, ο οποίος, εύλογα, φοβόταν για τη μοίρα της αγίας ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και την απώλεια του αυτοκρατορικού τίτλου, ανακήρυξε την Αυστρία αυτοκρατορία. Το 1805, οι Βρετανοί ένωσαν τους Αυστριακούς και τους Ρώσους στον Τρίτο Συνασπισμό ενάντια στη Γαλλία, η οποία φαινόταν ανίκητη. Το Νοέμβριο, ο Ναπολέων κατέλαβε τη Βιέννη και το Δεκέμβριο νίκησε τα ρωσικά και αυστριακά στρατεύματα στο Austerlitz, όχι μακριά από το Μπρνο, στη Μοραβία. Στη Συνθήκη του Pressburg (η σημερινή Μπρατισλάβα), η Αυστρία έχασε μεγάλο τμήμα της επικράτειάς της. Το 1806, ο Φραγκίσκος ανήγγειλε το τέλος της αγίας ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και ο Ναπολέων ένωσε διάφορα γερμανικά κράτη στη Συνομοσπονδία του Ρήνου. Ο Τρίτος Συνασπισμός έληξε με την ήττα της Πρωσίας και τη Συνθήκη του Tilsit, το 1807, μεταξύ της Ρωσίας και της Γαλλίας. Το 1809, οι Αυστριακοί προσπάθησαν να πολεμήσουν τον Ναπολέοντα μόνοι τους. Οι Γάλλοι βάδισαν πάλι στη Βιέννη και νίκησαν τους Αυστριακούς στη μάχη του Wagram, τον Ιούλιο. Κατά τη διάρκεια αυτής της εκστρατείας τα γαλλικά στρατεύματα κατέστρεψαν το Κάστρο Dřívín κοντά στη Μπρατισλάβα. Στις αρχές Οκτωβρίου, ο Φραγκίσκος κάλεσε το Γερμανό πρίγκηπα Clemens Wenzel Lothar von Metternich-Winneburg για να περισώσει ότι μπορούσε από την ήττα της Αυστρίας. Στη Συνθήκη του Schönbrunn¹¹ η Αυστρία έχασε ακόμα περισσότερα εδάφη.

¹¹ Πρόκειται για τη θερινή κατοικία των αυτοκρατόρων στη Βιέννη.

Η ευφυΐα, η στρατηγική σκέψη, ο κυνισμός, και η αντιληπτική ικανότητα του Μέτερνιχ όσον αφορά στους εχθρούς του και τους συμμάχους του συνετέλεσαν στην ήττα της Γαλλίας και στην άνοδο της Αυστρίας ως μίας από τις μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης. Τον Μάρτιο του 1812, ο Μέτερνιχ συνήψε επίσημη συμμαχία μεταξύ της Αυστρίας και της Γαλλίας, δεδομένου ότι ο Ναπολέων ήταν έτοιμος να οδηγήσει τα στρατεύματά του ανατολικά, τον Ιούνιο, για να νικήσει τη Ρωσία, η οποία, το 1810, είχε αποχωρήσει από το Ηπειρωτικό Σύστημα, το μεγάλο σχέδιο του Ναπολέοντα να μπιρκοτάρει τη Μεγάλη Βρετανία, αποκόποντάς την από κάθε εμπορική δραστηριότητα. Ο Ναπολέων κατέλαβε τη Μόσχα στα τέλη του χρόνου, αλλά έπρεπε να υποχωρήσει, το 1813, κυρίως λόγω του σκληρού ρωσικού χειμώνα. Ο Μέτερνιχ, που από καιρό συνωμοτούσε πίσω από την πλάτη του Ναπολέοντα, δημιούργησε τον Τέταρτο Συνασπισμό της Αυστρίας, της Μεγάλης Βρετανίας, της Πρωσίας, και της Ρωσίας. Στις συγκρούσεις που ακολούθησαν, οι στρατοί και των δύο πλευρών κατέλαβαν τα βόρεια τμήματα της Τσεχίας. Η σημαντικότερη σύγκρουση ήταν η μάχη στο Πρεστανόβ και στο Chlumec, στις 29 και 30 Αυγούστου 1813, όπου ηττήθηκαν οι γαλλικές δυνάμεις. Ο Τέταρτος Συνασπισμός συνέχισε, νικώντας τους Γάλλους και τους συμμάχους τους στη Μάχη των Εθνών, στις 16-19 Οκτωβρίου, κοντά στη Λειψία. Τέλος, η Αυστρία και οι σύμμαχοί της νίκησαν τη Γαλλία, τον Μάιο του 1814, και εξασφάλισαν την παραίτηση και την εξορία του Ναπολέοντα. Μολονότι ο Ναπολέων δραπέτευσε ένα χρόνο αργότερα, η ήττα του στο Βατερλό έθεσε τέλος στους πολέμους. Ο Μέτερνιχ και ο Βρετανός πρωθυπουργός Viscount Castlereagh ήταν οι κύριοι διαπραγματευτές της Συνθήκης της Βιέννης, το 1815, η οποία αποκατέστησε τις δυναστείες στους θρόνους τους και ξανασχεδίασε το χάρτη της Ευρώπης.

Η Τσεχική Αναγέννηση (1781-1848)

Η εθνική αφύπνιση ή η τσεχική αναγέννηση ξεκίνησε κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Ιωσήφ Β΄ και συνεχίστηκε μέχρι τις επαναστάσεις 1848. Οι μεταρρυθμίσεις της Μαρίας Θηρεσίας και ακόμα περισσότερο οι μεταρρυθμίσεις του Ιωσήφ ενθάρρυναν ένα ήδη υπάρχον ενδιαφέρον των αστών για την τσεχική γλώσσα και ιστορία. Καθώς ο 19^{ος} αιώνας προχωρούσε, ο οικονομικός και πολιτικός φιλελευθερισμός, ο εθνικισμός, και ο ρομαντισμός ενισχύονταν σε όλη την Ευρώπη, και στα τσεχικά εδάφη ενέπνευσαν αυτό που έμεινε γνωστό ως Τσεχική Αναγέννηση.

Ένα μεγάλο μέρος του ενδιαφέροντος για την ιστορία και τον πολιτισμό της Βοημίας, προς τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, προήλθε από την αριστοκρατία, παρόλο που πολλοί από τους ευγενείς δεν είχαν τσεχική καταγωγή. Ο *Landespatriotismus* (εθνικός πατριωτισμός) της αριστοκρατίας δεν ήταν αποτέλεσμα μόνο της περιέργειας. Η αριστοκρατία αναζήτησε νομικά πατήματα για την ανάκτηση των χαμένων πολιτικών δικαιωμάτων της Τσεχίας. Με την άνοδο μιας μορφωμένης μεσαίας τσεχικής τάξης, ο *Landespatriotismus* άνοιξε τον δρόμο στον εθνικισμό.

Στο πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα, ο τσεχικός εθνικισμός ήταν κατά ένα μεγάλο μέρος πολιτιστικός. Το λογοτεχνικό έργο του Josef Dobrovsky (1753-1829) και του Josef Jungmann (1773-1847) ενέπνευσε την αυξανόμενη λογοτεχνική δραστηριότητα μεταξύ των Τσέχων, καθώς, επίσης, και ένα ευρύτερο ενδιαφέρον για την ιστορία και το έθνος. Έπειτα, ο ιστορικός František Palacký (1798-1876) και άλλοι συνδύασαν την ιστορία με την πολιτική για να προωθήσουν την ιδέα του Τσεχικού έθνους. Νέα ιδρύματα, όπως θέατρα και μουσεία, τα οποία έτυχαν ευρείας λαϊκής υποστήριξης, συνετέλεσαν στην ανακάλυψη του τσεχικού παρελθόντος και στον σχεδιασμό του πολιτικού, πολιτιστικού, κοινωνικού και οικονομικού μέλλοντος.

Η μετατόπιση στον πολιτικό εθνικισμό δεν προκλήθηκε από τη Γαλλική Επανάσταση και τους Ναπολεόντειους Πολέμους, καθώς οι Τσέχοι παρέμειναν πιστοί στους Αψβούργους, παρά την τάση ορισμένων διανοούμενων να στρέφονται προς τη Ρωσία για να τους βοηθήσει στην προώθηση των τσεχικών συμφερόντων έναντι της Αυστρίας. Ο πολιτικός εθνικισμός ήρθε αργά, κατά την Vormärz (προ-Μαρτίου) Περίοδο –ο χρόνος πριν από τις επαναστάσεις του 1848– η οποία ξεκίνησε το 1835 με τη βασιλεία του Φερδινάνδου Α, γνωστού ως Φερδινάνδος ο Καλοκάγαθος λόγω της περιορισμένης διανοητικής ικανότητάς του. Το 1842, μια αλλαγή στο καταστατικό του Συλλόγου για την Προώθηση της Βιομηχανίας στη Βοημία, ο οποίος, αρχικά, ήταν μια αριστοκρατική οργάνωση, επέκτεινε την ιδιότητα μέλους στους Τσέχους και Γερμανούς διανοούμενους και βιομηχάνους. Οι Τσέχοι χρησιμοποίησαν σύντομα τον Σύλλογο ως βήμα για πολιτιστικές και πολιτικές απαιτήσεις. Η πρώτη αληθινά πολιτικά προσανατολισμένη οργάνωση ήταν μια μυστική ομάδα που εμφανίστηκε το 1844, γνωστή ως Άρση, που ονομάστηκε έτσι από την αντίστοιχη ιρλανδική οργάνωση που αντιδρούσε στην αγγλική κυριαρχία. Το 1845, η Λέσχη Πολιτών δημιουργήθηκε ως κοινωνική ομάδα, αλλά στην πραγματικότητα ήταν τόπος πολιτικών συζητήσεων. Η έκφραση πολιτικών απόψεων, στο πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα, ήταν επικίνδυνη. Η διαχείριση των υποθέσεων κατά

τη διάρκεια της βασιλείας του Φερδινάνδου Α΄ ήταν υπόθεση έξι ατόμων, συμπεριλαμβανομένου του Μέτερνιχ και του Τσέχου ευγενούς κόμη Franz Anton Kolowrat-Liebsteinsky. Ο Μέτερνιχ συνέχισε να επικεντρώνεται στις εξωτερικές υποθέσεις, ενώ ο Kolowrat, ως κρατικός υπουργός, διαχειριζόταν την εσωτερική διοίκηση. Για να περιορίσει τη διάδοση των πολιτικών απόψεων περί εθνικισμού και φιλελευθερισμού, ο Kolowrat στηρίχθηκε στα διατάγματα του Karlsbad, τα οποία είχε διαπραγματευτεί ο Μέτερνιχ σε μια διάσκεψη της Γερμανικής Συνομοσπονδίας στο Karlsbad, το 1819, στη Βοημία. Τα διατάγματα του Karlsbad εξουσιοδοτούσαν τα κράτη της Γερμανικής Συνομοσπονδίας να ελέγχουν τα πανεπιστήμια, να απαγορεύσουν τις φοιτητικές οργανώσεις, να επιτρέψουν την αυστηρή λογοκρισία και να διατηρήσουν μια μαύρη λίστα αναξιόπιστων ατόμων. Ένα από τα θύματα του καθεστώτος των Μέτερνιχ-Kolowrat ήταν ο γεννηθείς στην Πράγα ιερέας, μαθηματικός και φιλόσοφος Μπερνάρντ Μπολτζάνο, ο γιος ενός Ιταλού εμπόρου τέχνης και μιας Γερμανίδας. Το 1819, αμέσως μετά την διακήρυξη των διαταγμάτων του Karlsbad, ο Μπολτζάνο έχασε την καθηγεσία του στο πανεπιστήμιο της Πράγας, κατά κύριο λόγο εξαιτίας των προσπαθειών του να απομυθοποιήσει τον Καθολικισμό και της κριτικής που ασκούσε για την ύπαρξη κοινωνικής ανισότητας. Ο Μπολτζάνο εκτιμάται σήμερα για την εργασία του στα μαθηματικά καθώς, επίσης, και τη λογική, τη μεθοδολογία, και την επιστημολογία.

Εκτός από τη διάσκεψη στο Karlsbad που οδήγησε στα διατάγματα του Karlsbad, άλλα συνέδρια και λιγότερο σημαντικές διασκέψεις έλαβαν χώρα σε διάφορες πόλεις στην Τσεχία και την Αυστρία με σκοπό να διατηρήσουν τη, μετά το 1815, τάξη πραγμάτων. Από τον Οκτώβριο μέχρι το Δεκέμβριο του 1820, ο Μέτερνιχ φιλοξένησε ένα συνέδριο στο Troppau, το οποίο αποφάσισε να καταστείλει τις φιλελεύθερες και εθνικιστικές επαναστάσεις στη Νάπολη, την Ισπανία, και την Πορτογαλία. Στο συνέδριο της Λιουμπλιάνα, στη Σλοβενία, οι συμμετέχοντες αποφάσισαν να στείλουν αυστριακά στρατεύματα ενάντια στους Ναπολιτάνους. Σε μια άλλη διάσκεψη στο Münchengrätz, στη Βοημία, το Σεπτέμβριο του 1833, η Αυστρία, η Ρωσία, και η Πρωσία συμφώνησαν ότι η Κρακοβία, μια μικρή, ουδέτερη, και ανεξάρτητη δημοκρατία κάτω από την προστασία των γειτόνων της μετά το συνέδριο της Βιέννης, θα έχανε την ανεξαρτησία της εάν αποδεικνυόταν ότι η κυβέρνηση της Κρακοβίας δεν μπορούσε να αντιμετωπίσει τον εθνικισμό και το φιλελευθερισμό.

Η Επανάσταση του 1848

Η επανάσταση που εξερράγη στην Πράγα την άνοιξη 1848 σχετιζόταν με τις επαναστάσεις που ξέσπασαν γενικά στην Ευρώπη: ο φιλελευθερισμός και ο εθνικισμός ήταν στον πυρήνα του. Οι διανοούμενοι, οι σπουδαστές, και η μεσαία τάξη ήταν οι ηγέτες του. Μετριοπαθή και έπειτα ριζοσπαστικά αιτήματα ήταν τα ιδεολογικά καύσιμά της. Η στρατιωτική επέμβαση έφερε το τέλος της επανάστασης και την επαναφορά του παλαιού καθεστώτος. Όταν οι ειδήσεις της Επανάστασης της 22^{ας} Φεβρουαρίου των Παρισίων έφθασαν στην Πράγα, η Άρση οργάνωσε την Επιτροπή του Αγίου Βεντσεσλάβου για να συντάξει ένα υπόμνημα προς τον αυτοκράτορα. Αρχικά, οι ριζοσπάστες κυριαρχούσαν στις συζητήσεις, αλλά η συμμετοχή μετριοπαθών, όπως ο Παλάτσκι και ο δημοσιογράφος Κάρελ Χάβλιτσεκ Μπορόφκυ, αυξηθήκε. Ο δικηγόρος František A. Brauner συνέταξε το υπόμνημα και ένας άλλος δικηγόρος, ο Adolf Maria Pinkas, το αναθεώρησε. Το τελικό σχέδιο, που ο αυτοκράτορας έλαβε στις 22 Μαρτίου, ζητούσε μια ετήσια Δίαιτα για να διαχειρίζεται τις εσωτερικές υποθέσεις της Τσεχίας, την ισότητα μεταξύ των Τσέχων και των Γερμανών, την κατάργηση του *robota*, δηλαδή της υπηρεσία που όφειλαν οι δουλοπάροικοι στους κυρίους τους, και την ελευθερία του Τύπου, του συναθροίζεσθαι και της θρησκείας. Φαινομενικά κενές υποσχέσεις αλλαγής από τη Βιέννη προέτρεψαν την Επιτροπή του Αγίου Βεντσεσλάβου να αναθεωρήσει το υπόμνημά της και να απαιτήσει ένα εκλεγμένο σώμα αντιπροσώπων αντί μιας Δίαιτας και τη δημιουργία ενός χωριστού υπουργείου στη Βιέννη για το στέμμα της Βοημίας. Η Βιέννη υποσχέθηκε, στις 8 Απριλίου, μια εκτεταμένη Δίαιτα, στην οποία θα περιλαμβάνονταν οι αντιπρόσωποι από τα αστικά κέντρα και τις αγροτικές γαίες. Η ενότητα των τσεχικών εδαφών επρόκειτο να αποτελέσει το αντικείμενο περαιτέρω συζήτησης. Στις 10 Απριλίου, η Συμβουλευτική Επιτροπή των συντηρητικών, την οποία είχε δημιουργήσει ο κυβερνήτης της Βοημίας, Rudolf Stadion, την 1η Απριλίου, ως αντίβαρο στους φιλελευθέρους, ενώθηκε με τους μετριοπαθείς της Επιτροπής του Αγίου Βεντσεσλάβου για να σχηματίσει την Εθνική Επιτροπή. Οι φωνές των ριζοσπαστών ήταν ακόμη αδύναμες. Στη συζήτηση για την πολιτική αναδιάρθρωση της Βοημίας επικράτησαν οι μετριοπαθείς προτείνοντας περιορισμένα προνόμια και ένα Ανώτερο Συμβούλιο το οποίο να ορίζεται από το Κατώτερο Συμβούλιο. Ο Χάβλιτσεκ διαφώνησε με αυτά τα μέτρα, ενώ ο Παλάτσκι και ο Brauner τα υποστήριζαν.

Η ατμόσφαιρα στα τσεχικά εδάφη ήταν ηλεκτρισμένη. Η πρόσφατα αποκτηθείσα ελευθερία του Τύπου προκάλεσε την κυκλοφορία ενός μεγάλου αριθμού εφημερίδων. Οι πολιτικές ομάδες αυξήθηκαν και οι απεργίες ήταν συχνό φαινόμενο. Οι αγρότες, σε μια εκπληκτική έκρηξη πολιτικής συνειδητοποίησης, έστειλαν περίπου πεντακόσιες αιτήσεις στην Εθνική Επιτροπή με τις οποίες εξέφραζαν την απογοήτευσή τους για το *robota* και διατύπωναν διάφορα πολιτικά και κοινωνικά παράπονα. Η Εθνική Επιτροπή κάλεσε τους ενάγοντες να επιδείξουν υπομονή έως ότου μπορέσει ένα σύνταγμα να εξουσιοδοτήσει ένα εκλεγμένο νομοθετικό σώμα για να εξετάσει τις καταγγελίες τους. Οι Γερμανοί φιλελεύθεροι στα τσεχικά εδάφη

υποστήριζαν τη Συνέλευση της Φρανκφούρτης και επιδίωξαν να περιλάβουν την Αυστρία σε μια πολιτικά ενοποιημένη Μεγάλη Γερμανία.

Το ζήτημα για τον συνυπολογισμό της Αυστρίας σε μια αναδομημένη Γερμανία προκάλεσε μια μεγάλη συζήτηση μεταξύ Γερμανών και Τσέχων. Καθώς οι συζητήσεις για τις μεταρρυθμίσεις στη Βοημία συνεχίζονταν, οι διανοούμενοι στην Πράγα οργάνωσαν ένα Σλαβικό Συνέδριο. Αρχικά επρόκειτο να είναι μια Αυστρο-Σλαβική υπόθεση, με τους Σλάβους εκτός της Αυστριακής Αυτοκρατορίας να παρίστανται ως παρατηρητές, αλλά οι εκπρόσωποι, που συγκεντρώθηκαν τον Ιούνιο, αποφάσισαν να χορηγήσουν στους περισσότερους από τριακόσιους αντιπροσώπους ίση θέση, γεγονός που μετέτρεψε το συνέδριο σε μια παν-Σλαβική υπόθεση. Το συνέδριο παρουσίασε το Μανιφέστο στα Ευρωπαϊκά Έθνη, που εξυμνούσε το λαμπρό Σλαβικό παρελθόν και απαιτούσε την ισότητα μεταξύ των εθνών και μία διεθνή επιτροπή για να επιλύσει τις διαμάχες. Το Σλαβικό Συνέδριο προετοίμασε μια αίτηση για τον αυστριακό αυτοκράτορα, αλλά δεν είχε ποτέ την ευκαιρία να εγκρίνει το έγγραφο. Το μέγιστο επίτευγμα του Σλαβικού Συνεδρίου ήταν να τονώσει την εθνική υπερηφάνεια των Σλαβικών εθνικών ομάδων μέσα και έξω από τη μοναρχία.

Η Πράγα ήταν σχετικά ήρεμη από το Μάρτιο μέχρι το Μάιο, σε σύγκριση με τη Βιέννη, όπου οι διαμαρτυρίες εξανάγκασαν, στις 13 Μαρτίου, τον Μέττερνιχ σε παραίτηση και η συνεχιζόμενη αναταραχή, το Μάιο, προκάλεσε τη φυγή της αυτοκρατορικής αυλής στο Ίνσμπρουκ. Η παρουσία των στρατιωτικών στην Πράγα, υπό τον στρατηγό Alfred Windischgrätz, προκάλεσε ιδιαίτερα τους σπουδαστές και μια αντιπαράθεση μεταξύ των διαμαρτυρομένων και του στρατού οδήγησε, στις 12 Ιουνίου, σε εξέγερση που διήρκεσε μέχρι τις 17 Ιουνίου. Ο Windischgrätz ήταν αποφασισμένος να καταστείλει την επανάσταση όχι μόνο επειδή ήταν αντίθετος με το φιλελευθερισμό, αλλά και επειδή μια αδέσποτη σφαίρα είχε σκοτώσει τη σύζυγό του την πρώτη ημέρα της επανάστασης. Επιπλέον, ο Windischgrätz προτιμούσε τις στρατιωτικές λύσεις από τη διαπραγμάτευση, μια στάση που είχε συμβάλει στην ανήσυχη ατμόσφαιρα στην Πράγα πριν από την εξέγερση. Με την κορύφωση της βίας, στις 15-16 Ιουνίου, ο Windischgrätz βομβάρδισε την Παλαιά Πόλη με τα πυροβόλα που είχε τοποθετήσει στρατηγικά στους λόφους της αριστερής όχθης του ποταμού Vltava. Κυρίως εργάτες και σπουδαστές βρίσκονταν μεταξύ των πενήντα περίπου που σκοτώθηκαν από την πλευρά των επαναστατών. Στις 17 Ιουνίου, οι μετριοπαθείς εγκατέλειψαν τα οδοφράγματα, και η επανάσταση έληξε. Ο Windischgrätz επέβαλε το στρατιωτικό νόμο, κινήγησε τους επαναστάτες και συνέλαβε τους συνωμότες.

Οι Τσέχοι φιλελεύθεροι ήταν μεταξύ των εκπροσώπων στο Αυτοκρατορικό Κοινοβούλιο που κήρυξε την έναρξη των εργασιών τον Ιούλιο του 1848 στη Βιέννη. Μετά το ξέσπασμα ακόμη μίας εξέγερσης στη Βιέννη, η αυτοκρατορική αυλή κατέφυγε, τον Οκτώβριο, στο Ολομouc, και το Αυτοκρατορικό Κοινοβούλιο εγκαταστάθηκε σε μικρή απόσταση από το Κρόμεριτς. Οι φιλελεύθεροι προώθησαν την κατάργηση του *robot*, αλλά κατέδειξαν τις μετριοπαθείς τους τάσεις υποστηρίζοντας την αποζημίωση των ευγενών για τις οικονομικές απώλειές τους. Το σημαντικότερο έργο του Αυτοκρατορικού Κοινοβουλίου ήταν η κατάργηση του *robot*, τον Σεπτέμβριο του 1848. Ο Παλάτσκι συνέταξε δύο προσχέδια

συντάγματος, το πρώτο βασισμένο στις διοικητικές υποδιαιρέσεις που υπήρχαν πριν από το 1848 και το δεύτερο βασισμένο στις επαρχίες που καθορίζονταν εθνικά, αλλά παραιτήθηκε, καθώς η επιτροπή δεν ενέκρινε το δεύτερο σχέδιό του. Ο František Ladislav Rieger ήταν ο μοναδικός Τσέχος της συνταγματικής επιτροπής που υποστήριξε την καθολική αρσενική ψήφο. Μια άλλη συζήτηση επικεντρώθηκε στο χάρτη των δικαιωμάτων, ο οποίος θεωρήθηκε από τον Rieger και θα διατηρούσε τη μοναρχία, αλλά θα έδινε την κυριαρχία στον λαό.

Η επανάσταση στη Βιέννη έληξε, στα τέλη Οκτωβρίου του 1848. Τον Δεκέμβριο του 1848, ο αυτοκράτορας Φερδινάνδος παραιτήθηκε και εγκαταστάθηκε στο Κάστρο της Πράγας μέχρι το θάνατό του, το 1875. Ο νέος αυτοκράτορας ήταν ανιψιός του Φερδινάνδου, ο Franz, ο οποίος πρόσθεσε το Joseph στο όνομά του, επικαλούμενος με αυτόν τον τρόπο την εικόνα του προηγούμενου επαναστάτη αυτοκράτορα, για να γίνει ο Franz Joseph Α'. Ο νέος αυτοκράτορας διέλυσε το Αυτοκρατορικό Κοινοβούλιο, και στις 7 Μαρτίου 1849, εξέδωσε ένα σύνταγμα και έναν χάρτη των δικαιωμάτων όπως και ένα διάταγμα αντισταθμίζοντας τις απώλειες που είχε υποστεί η αριστοκρατία μετά την κατάργηση του *robot*. Την άνοιξη του 1849, Γερμανοί και Τσέχοι ριζοσπάστες της Πράγας, κυρίως φοιτητές, συνεργάστηκαν με τον Ρώσο επαναστάτη Mikhail Alexandrovich Bakunin για να σχεδιάσουν μια επανάσταση το Μάιο, που ήταν να ακολουθήσει μιας εξέγερσης στη Δρέσδη. Η δράση στη Δρέσδη άρχισε μερικές μέρες νωρίτερα, καταλαμβάνοντας τους επαναστάτες της Πράγας εξ απήνης. Οι συλλήψεις της αστυνομίας κατέστειλαν την επιχείρηση στην Πράγα, και οι αποκαλούμενοι Συνωμότες του Μαΐου τιμωρήθηκαν με ποινές φυλάκισης. Με την αυτοκρατορική εξουσία ασφαλή στη Βοημία και την Αυστρία, η σύγκρουση επικεντρώθηκε στην Ουγγαρία. Τον Αύγουστο του 1849, ο στρατός των Αψβούργων, με τη βοήθεια του ρωσικού στρατού, ανάγκασε τους Ούγγρους σε παράδοση.

Ενάμισης χρόνος αναταραχής έδωσε τη θέση της σε μια δεκαετία απολυταρχίας υπό την ηγεσία του Αλέξανδρου Bach, ο οποίος ήταν υπουργός δικαιοσύνης και, αργότερα, υπουργός εσωτερικών στην κυβέρνηση του κόμη της Βοημίας Felix Schwarzenberg. Ο Bach έγινε πρωθυπουργός μετά το θάνατο του Schwarzenberg. Η κυβέρνηση περιόρισε τις προσωπικές ελευθερίες και κατέστειλε εντελώς τον πολιτικό φιλελευθερισμό. Η Καθολική Εκκλησία έλαβε αυξημένες εξουσίες, συμπεριλαμβανομένης της λογοκρισίας. Ένα δημοφιλές αστείο τότε υποστήριζε ότι η αυστριακή αυτοκρατορία ήταν ο καθιστός γραφειοκράτης, ο γονυκλινής ιερέας, ο όρθιος στρατός και ο αχαλίνωτος κατάσκοπος.

Η περίοδος του Συνταγματικού Πειραματισμού

Μετά από την επονείδιστη ήττα της Αυστρίας στη μάχη του Solferino¹², το 1859, και την απώλεια της Λομβαρδίας, ο Franz Joseph (Φραγκίσκος Ιωσήφ) προσπάθησε να μεταρρυθμίσει το πολιτικό σύστημα της Αυστρίας. Τον Μάρτιο του 1860, διεύρυνε το διορισμένο *Reichsrat* (το Αυτοκρατορικό Συμβούλιο) για να περιλάβει τους αντιπροσώπους από την αριστοκρατία, τον κλήρο, τις πόλεις, και την επαρχία. Επρόκειτο να αποτελέσει συμβουλευτικό σώμα, ιδιαίτερα σε οικονομικά ζητήματα. Στη Διακήρυξη του Οκτωβρίου του 1860 πρότεινε να αναδιοργανώσει την αυτοκρατορία χρησιμοποιώντας μια ομοσπονδιακή προσέγγιση. Για να ολοκληρώσει το *Reichsrat*, ο Franz Joseph προγραμμάτισε να δώσει ευρείες εξουσίες για τις τοπικές υποθέσεις στις Δίαιτες. Η Διακήρυξη του Οκτωβρίου αντιμετώπισε την αντίδραση των Γερμανών φιλελευθέρων, οι οποίοι φοβόντουσαν ότι η αποδυνάμωση της κεντρικής εξουσίας θα ενίσχυε τη θέση των μη-Γερμανών υπηκόων, καθώς, επίσης, θα προκαλούσε την έντονη αντίδραση των Ούγγρων, οι οποίοι ήθελαν μεγαλύτερη αυτονομία για την Ουγγαρία και την επιστροφή της Κροατίας και της Τρανσυλβανίας στην ουγγρική κυβέρνηση. Η απάντηση του Franz Joseph ήταν να εφαρμόσει ένα ιδιαίτερα συγκεντρωτικό σύστημα με τη Διακήρυξη του Φεβρουαρίου του 1861.

Το *Reichsrat* έγινε ένα διμερές νομοθετικό σώμα που, αντίθετα από τον προκάτοχό του, είχε το δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας και ελέγχου του προϋπολογισμού. Το στέμμα διόρισε τη Βουλή των Λόρδων, ενώ οι τοπικές δίαιτες διόρισαν τα τριακόσια μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων. Στη συνέχεια, οι εκλογές στις Δίαιτες βασίστηκαν στο ταξικό σύστημα, το οποίο διαίρεσε τους ψηφοφόρους, που αποτελούσαν περίπου το 1/4 του ενήλικου πληθυσμού, σε τέσσερις ομάδες: μεγάλοι ιδιοκτήτες κτημάτων (πρώτη κουρία), μέλη των εμπορικών επιμελητηρίων (δεύτερη κουρία), αστοί (τρίτη κουρία) και αγρότες (τέταρτη κουρία). Με τη σύγκλησή του, το 1861, το *Reichsrat* κατάφερε λίγα πράγματα. Οι Ούγγροι, οι Κροάτες, και οι Ιταλοί αρνήθηκαν να συμμετέχουν, και οι υπόλοιποι αντιπρόσωποι διαιρέθηκαν μεταξύ εκείνων υπέρ του συγκεντρωτισμού, που αποτελούνταν κυρίως από Γερμανούς, και εκείνων που ήταν αντίθετοι με τον συγκεντρωτισμό. Τον Ιούλιο του 1865, μετά από χρόνια πολιτικού αδιεξόδου, η πρώτη κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον αρχιδούκα Ferdinand Rainer και Υπουργό Κρατικών Υποθέσεων τον Anton von Schmerling παραιτήθηκε. Ο νέος πρωθυπουργός, ο κόμης Richard Belcredi, ένας Μοραβός, δεν ήταν πιο επιτυχημένος από τους προκατόχους του, και, τον Σεπτέμβριο του 1865, ο Franz Joseph διέλυσε το *Reichsrat*. Ο Belcredi ξεκίνησε τις διαπραγματεύσεις με τους Ούγγρους, και πολλοί Τσέχοι είδαν τις συζητήσεις ως πρώτο βήμα προς την υιοθέτηση ενός αληθινά συνομοσπονδιακού πολιτικού συστήματος. Όταν η Πρωσία νίκησε την Αυστρία στον Πόλεμο των Επτά

---

¹² Η Μάχη του Σολφαρίνο στις 24 Ιουνίου 1859 είχε ως αποτέλεσμα τη νίκη των Γάλλων και των Σαρδηνών με ηγέτες τον Ναπολέοντα Γ' και τον Βίκτωρα Εμμανουήλ Β' αντίστοιχα ενάντια στα στρατεύματα του Φραγκίσκου Ιωσήφ Α'. Είναι η τελευταία μεγάλη μάχη στην οποία συμμετείχαν ως στρατηγοί οι μονάρχες.

Εβδομάδων, στη μάχη της Sadonά, στη Βοημία, το 1866, οι συζητήσεις μεταξύ του στέμματος και των Ούγγρων επανελήφθησαν. Ακριβώς όπως μετά το Solferino, ο Franz Joseph επιδίωξε μια γρήγορη λύση για να σταθεροποιήσει τη χώρα. Αυτή τη φορά αυτός και ο βασικός διαπραγματευτής του, ο κόμης Friedrich Ferdinand Beust, υποχώρησαν στις απαιτήσεις των Ούγγρων.

Το 1867, ο *Ausgleich* (Συμβιβασμός) μεταξύ της Αυστρίας και της Ουγγαρίας διαμόρφωσαν δύο ξεχωριστές πολιτικές οντότητες γνωστές ως Αυστρία-Ουγγαρία, ή διπλή μοναρχία: η αυτοκρατορία της Αυστρίας, που αποτελείτο από την Αυστρία, τη Βοημία, τη Γαλικία, τη Σλοβενία, τη Bukovina και το βασίλειο της Ουγγαρίας, που περιλάμβανε την Ουγγαρία, τη Ruthenia, τη Σλοβακία, την Τρανσυλβανία και την Κροατία. Η Αυστρία και η Ουγγαρία μοιράστηκαν τον ίδιο ηγεμόνα, κοινή εξωτερική πολιτική, στρατό και τους οικονομικούς πόρους για την χρηματοδότηση της αυλής, του διπλωματικού σώματος και του στρατού. Στα υπόλοιπα ζητήματα το κάθε μισό της μοναρχίας διαχειριζόταν τις υποθέσεις του. Οι μη-Γερμανικές και μη-Ουγγρικές εθνικές ομάδες είδαν τον *Ausgleich* ως το πρότυπο για τις περαιτέρω μεταρρυθμίσεις που θα παρείχε στην εθνική ομάδα τους την ισότητα με τους Γερμανούς και τους Ούγγρους. Οι φιλοδοξίες τους παρέμειναν ανεκπλήρωτες.

Ενώ ο *Ausgleich* επέτρεψε στους Ούγγρους να ακολουθήσουν τις πολιτικές εξουγγρισμού και αφομοίωσης που ευνοούσαν μόνο την ουγγρική πολιτική και πολιτιστική εξέλιξη, επέτρεψε στα αυστριακά τμήματα της μοναρχίας να αναπτύξουν μια δυναμικά εξελισσόμενη δημοκρατία. Από αυτή την άποψη, ο *Ausgleich* ήταν αναμφισβήτητα η σημαντικότερη θετική κρίσιμη καμπή για την δημιουργία κράτους στα τσεχικά εδάφη μετά τη μάχη στο Λευκό Όρος. Η Βοημία, η Μοραβία, και η Σιλεσία είχαν τις δικές τους Δίαιτες, διαχειρίζονταν τις περισσότερες από τις υποθέσεις τους και με την πάροδο του χρόνου, απόλαυσαν αυξανόμενες πολιτικές και πολιτιστικές ελευθερίες, ενώ στο χώρο τους αναπτύχθηκαν σύνθετα πολυκομματικά πολιτικά συστήματα. Φυσικά, τα κέρδη άργησαν να εμφανιστούν, και τα μεγάλα ζητήματα που έχρηζαν μεταρρύθμισης παρέμειναν για διευθέτηση μέχρι τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το μέγιστο εμπόδιο στη γνήσια, αντιπροσωπευτική, πλουραλιστική, κοινοβουλευτική δημοκρατία ήταν η ανικανότητα του *Reichsrat* να διορίσει ή να καθαιρέσει την κυβέρνηση, της οποίας ο διορισμός και η λύση παρέμεινε δικαίωμα του στέμματος. Εν ολίγοις, το *Reichsrat* δεν είχε καμία υπουργική ή κυβερνητική ευθύνη.

Οι πολιτικές εξελίξεις στην Τσεχία (1859-1914)

Με το Οκτωβριανό Δίπλωμα του 1860, οι Τσέχοι φιλελεύθεροι οργανώθηκαν στο Εθνικό Κόμμα, αλλά ένα ακόμη βαθύτερο ρήγμα υπέβασκε στις τάξεις τους. Από τη μία ήταν οι παραδοσιακοί φιλελεύθεροι ή Παλαιοί Τσέχοι, υπό την ηγεσία των Πάλατς και Ρήγκερ· από την άλλη ήταν οι Νέοι Τσέχοι, η νέα γενεά φιλελευθέρων, συγκεντρωμένοι γύρω από τον Εμάνουελ Ένγκελ, τους αδελφούς Έντβαρ και Γιούλιους Γκρεγκρ και τον Φράντιτσεκ Τίλτσερ. Το χάσμα μεταξύ τους έγινε δημοσίως γνωστό όταν ο Πάλατς επέκρινε την πολωνική εξέγερση του 1863. Ακόμη σημαντικότερο ήταν το γεγονός ότι τους Νέους Τσέχους είχε κουράσει η έλλειψη πρωτοβουλιών εκ μέρους των παλαιότερων φιλελευθέρων, η στενή σχέση τους με τη συντηρητική αριστοκρατία της Βοημίας με αποτέλεσμα την αποχή τους από τη συμμετοχή στο *Reichsrat* και, συχνά, στις Δίαιτες, μία πολιτική που εγκαινίασαν τον Ιούνιο του 1863.

Αν και διέφεραν όσον αφορά στη στρατηγική, όλοι οι φιλελεύθεροι έβρισκαν κοινό έδαφος σε αυτά που αποκαλούσαν δικαιώματα του κράτους της Βοημίας. Διατυπωμένη με την πάροδο του χρόνου σε διάφορα σημεία, μία συνοπτική έκθεση των δικαιωμάτων του κράτους της Βοημίας εμφανίστηκε σε μία διακήρυξη που οι Τσέχοι φιλελεύθεροι παρουσίασαν στη Δίαιτα της Βοημίας, τον Αύγουστο του 1868. Η σημαντικότερη πτυχή των κρατικών δικαιωμάτων ήταν η ενότητα των τσεχικών εδαφών (πριν από τον *Ausgleich* οι Ούγγροι είχαν επιδιώξει το ίδιο όσον αφορά στην Κροατία και την Τρανσυλβανία). Η απαίτηση για αυτοδιοίκηση ήταν συνακόλουθη της έννοιας της ενότητας. Η μεγαλύτερη ελπίδα για την πραγμάτωση των δικαιωμάτων του κράτους της Βοημίας και η στροφή από την «αποχή» στον «ακτιβισμό» εμφανίστηκε το 1871, όταν ο πρωθυπουργός, κόμης Καρλ Χόενβαρτ, έκλεισε μία συμφωνία με τους Τσέχους που θα έδινε στα τσεχικά εδάφη μία ενιαία Δίαιτα και ευρεία αυτονομία και θα είχε ως αποτέλεσμα την ουσιαστική εξίσωση της τσεχικής γλώσσα με τη γερμανική στα τσεχικά εδάφη. Εντούτοις, ο Χόενβαρτ εγκατέλειψε το σχέδιο, σε μεγάλο βαθμό διότι οι Ούγγροι αντιτάσσονταν σε οποιαδήποτε αλλαγή στην ισορροπία δυνάμεως που είχε δημιουργήσει ο *Ausgleich*.

Μία ανοικτή ρήξη μεταξύ των Παλαιών Τσέχων και των Νέων Τσέχων έλαβε χώρα το 1874, κατά τη διάρκεια των εκλογών για τη Δίαιτα της Βοημίας. Μετά τις εκλογές, οι 77 βουλευτές των Παλαιών Τσέχων αρνήθηκαν να παρευρεθούν στις συνόδους της Δίαιτας. Εν τω μεταξύ, οι επτά Νέοι Τσέχοι όχι μόνο συμμετείχαν στις συνελεύσεις της Δίαιτας, αλλά αυτοκαθιερώθηκαν επισήμως ως Εθνικό Φιλελεύθερο Κόμμα. Η εφημερίδα τους ήταν η *Národní listy* («Εθνική Εφημερίδα»), την οποίαν είχε ιδρύσει ο Γιούλιους Γκρεγκρ, το 1861. Πριν από τις εκλογές του 1878 στη Δίαιτα της Βοημίας, οι Νέοι Τσέχοι και οι Παλαιοί Τσέχοι έφτασαν σε συμφωνία να διεξάγουν ο καθένας ξεχωριστό προεκλογικό αγώνα, αλλά να εισέλθουν στη Δίαιτα ως ενιαία ομάδα, τερματίζοντας έτσι την πολιτική αποχής των Παλαιών Τσέχων. Οι Τσέχοι φιλελεύθεροι συμμετείχαν στις εκλογές για το *Reichsrat*, το 1879, συμβιβάστηκαν υπό όρους με τον πρωθυπουργό, τον αριστοκράτη Βοημό κόμη Έντουαρντ Τάαφφε, και εισήλθαν στο *Reichsrat*.

Ο Τάαφφε συνδύασε διάφορα κόμματα, συμπεριλαμβανομένων των Τσέχων φιλελευθέρων, σε αυτό που έμεινε γνωστό ως Σιδηρούς Δακτύλιος. Η κυβέρνησή του, με πολλές αλλαγές στα πρόσωπα, διήρκεσε από το 1879 έως το 1893. Ένα από τα βασικά του αρχικά επιτεύγματα προς την κατεύθυνση ικανοποίησης των τσεχικών αιτημάτων ήταν το διάταγμα του 1880 με το οποίο εξίσωνε την τσεχική γλώσσα με τα γερμανικά στη διοίκηση. Το 1882, η κυβέρνηση χώρισε το πανεπιστήμιο της Πράγας σε γερμανικά και τσεχικά τμήματα. Η κυβέρνηση του Τάαφφε μείωσε τα απαιτούμενα για τους ψηφοφόρους προσόντα και παρείχε δικαίωμα ψήφου και στη δεύτερη, την τρίτη και την τέταρτη κουρία, το 1882 και το 1884. Στις εκλογές του 1885, που συμμετείχαν περισσότεροι ψηφοφόροι, ο Σιδηρούς Δακτύλιος του Τάαφφε παρέμεινε στην εξουσία.

Οι διαφορές στη στρατηγική μεταξύ των Παλαιών Τσέχων και Νέων Τσέχων παρέμειναν, και, το 1887, η ενότητα της Τσεχικής Λέσχης φάνηκε να απειλείται. Το 1888, ο Edvard Grégr ίδρυσε μια αντίπαλη λέσχη. Στις αρχές του 1890, οι Παλαιοί Τσέχοι συμμετείχαν σε μία σειρά συζητήσεων με τους Γερμανούς στη Βοημία υπό την αιγίδα της κυβέρνησης και σχεδίασαν διάφορες μεταρρυθμίσεις, γνωστές ως *punktace*, με σκοπό τη λύση του ζητήματος εθνικότητας στη Βοημία και την επαναφορά των Γερμανών στη Δίαιτα της Βοημίας, στην οποία αρνούνταν να συμμετέχουν από το 1886. Οι Νέοι Τσέχοι κατηγορήσαν τους Παλαιούς Τσέχους ότι διακυβεύουν την ιστορική ενότητα του έθνους. Μόνο μερικές πτυχές των προτεινόμενων αλλαγών εφαρμόστηκαν. Μερικοί Παλαιοί Τσέχοι στη Δίαιτα της Βοημίας εγκατέλειψαν το κόμμα τους και προσχώρησαν στο κόμμα των Νέων Τσέχων, το οποίο είχε τώρα την πλειοψηφία στη Δίαιτα. Στην εκλογική εκστρατεία για το *Reichsrat*, το 1891, οι Νέοι Τσέχοι διενήργησαν μια επιτυχημένη εκστρατεία ενάντια στους Παλαιούς Τσέχους, κερδίζοντας τριάντα επτά έδρες σε αντιδιαστολή με δύο για τους Παλαιούς Τσέχους. Λαμβάνοντας υπόψη την πρόοδο στους τομείς του πολιτισμού και τις πολιτικές ελευθερίες, του 19^{ου} αιώνα, τα δικαιώματα του κράτους της Βοημίας φάνηκαν συχνά να γίνονται μόνο ένα σύνθημα εντολοδόχων για οποιονδήποτε Τσέχο πολιτικό. Όμως, γίνονταν ισχυρό όπλο όταν φαινόταν ότι ένας πολιτικός ή ένα κόμμα δεν εξυπηρετούσε τα τσεχικά συμφέροντα. Διάφορες δυσκολίες συνδυασμένες με την αντίδραση από τους Νέους Τσέχους, που τώρα αποτελούσαν την πλειοψηφία στο *Reichsrat*, έριξαν την κυβέρνηση του Σιδηρού Δακτυλίου, στα τέλη του 1893.

Μετά τον Τάαφφε στην εξουσία ανήλθαν ο πρίγκιπας Αλφρέδος Αύγουστος Windischgrätz και ο κόμης Erich Kielmansegg, κανείς εκ των οποίων δεν προέβη σε οποιαδήποτε σημαντική μεταρρύθμιση. Το πιο αξιοσημείωτο γεγονός αυτής της διετούς περιόδου ήταν η συνωμοσία της Omladina, την οποία προετοίμασε η αστυνομία. Σε μια δίκη, το 1894, εξήντα οκτώ από τους εβδομήντα έξι φοιτητές και εργάτες τιμωρήθηκαν με ποινές φυλάκισης μέχρι οκτώ έτη. Αν και όλοι αμνηστεύτηκαν, το 1895, οι κυβερνητικές ενέργειες κλόνισαν ακόμη περισσότερο την εμπιστοσύνη των Τσέχων. Τον Οκτώβριο του 1895, ο κόμης Kazimir Badeni έγινε πρωθυπουργός. Το μεγαλύτερο επίτευγμα της διετούς διακυβέρνησής του ήταν το *Νομοσχέδιο της Μεταρρύθμισης* του Ιουνίου 1896, το οποίο πρόσθεσε στο *Reichsrat* μια πέμπτη κουρία με εβδομήντα δύο έδρες (οι άλλες τέσσερις κουρίες είχαν 353

έδρες), στην οποία είχαν δικαίωμα εκλογής όλοι οι άνδρες με ηλικία άνω των εικοσιτεσσάρων ετών. Στο τέλος του χρόνου, ο Badeni διεύρυνε περαιτέρω το προνόμιο με τη μείωση των φορολογικών προσόντων των ψηφοφόρων για την τρίτη και τέταρτη κουρία. Το 1897, ο Badeni προσπάθησε να λύσει το γλωσσικό ζήτημα στα τσεχικά εδάφη με την έκδοση των λεγόμενων διαταγμάτων Badeni, που όριζαν ότι τα αστικά πρακτικά οφείλουν να συντάσσονται στη γλώσσα του αιτούντος και ότι οι ανώτεροι υπάλληλοι οφείλουν να γνωρίζουν και τσεχικά και γερμανικά μέχρι το 1901.

Ο Badeni επέφερε το τέλος της παρεμπόδισης συμμετοχής στο *Reichsrat* των Τσέχων, που είχε αρχίσει το 1891, αλλά την αντικατέστησε με την παρεμπόδιση συμμετοχής των Γερμανών και με τις διαδηλώσεις στους δρόμους. Ο Badeni δεν είχε άλλη επιλογή από την παραίτηση, τον Νοέμβριο του 1897, και ο διάδοχός του, Paul von Gautsch, προσπαθήθηκε να περιορίσει την επιλογή των γλωσσών στις μικτές περιοχές. Ο συμβιβασμός του Gautsch δεν ικανοποίησε ούτε τους Τσέχους ούτε τους Γερμανούς και όταν παραιτήθηκε, τον Μάρτιο του 1898, ο Βοημός ευγενής κόμης Franz Thun έγινε πρωθυπουργός. Ο Thun απέτυχε να επιλύσει το ζήτημα, και η βραχύβια κυβέρνηση του κόμη Manfred Clary-Aldringen απέσυρε και επισήμως τα διατάγματα Badeni σχετικά με τους αξιωματούχους, τον Οκτώβριο του 1899. Οι Γερμανοί ικανοποιήθηκαν, αλλά οι Τσέχοι αντέδρασαν επισήμως. Η κυβέρνηση του Ernst von Koerber, που διάρκεσε από τον Ιανουάριο του 1900 έως το Δεκέμβριο του 1904, πρόσφερε μια αναστολή στο γλωσσικό ζήτημα εστιάζοντας στην οικονομία, εν μέρει μέσω πρωτοβουλιών, όπως την επέκταση των σιδηροδρόμων και των καναλιών και τις κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, συμπεριλαμβανομένης της ασφάλειας γήρατος και υγείας. Μετά τον Koerber ακολούθησαν οι σύντομες κυβερνήσεις του Gautsch από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάιο του 1906 και του πρίγκηπα Konrad Hohenlohe-Schillingsfürst από τις 2 Μαΐου έως τις 28 Μαΐου 1906. Κανένας πρωθυπουργός δεν βρήκε μία γλωσσική φόρμουλα που να ικανοποιεί και τις δύο εθνότητες.

Ένα αμυδρό φως ελπίδας για τη ρύθμιση του προβλήματος εθνικότητας στα τσεχικά εδάφη προήλθε από τη Μοραβία μέσω του αποκαλούμενου *Συμφώνου της Μοραβίας*. Τον Νοέμβριο του 1905, μετά από επτά έτη διαπραγματεύσεων, η δίαιτα της Μοραβίας ενέκρινε αλλαγές στη διοίκηση της Μοραβίας, διατυπώνοντας κανονισμούς σχετικά με την επίσημη χρήση των γερμανικών και τσεχικών, μεταβάλλοντας τις διαδικασίες εκλογής στη Δίαιτα της Μοραβίας και εισάγοντας εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις. Οι νόμοι διαίρεσαν αποτελεσματικά τα εκλεκτορικά σώματα και τα σχολεία σύμφωνα με την εθνικότητα. Οι κουρίες της Δίαιτας της Μοραβίας παρέμειναν, αλλά η μεταρρύθμιση δημιούργησε μία τέταρτη, λαϊκή κουρία (παρόμοια με την πέμπτη κουρία στο *Reichsrat*), αύξησε τον αριθμό εδρών σε κάθε μία από τις άλλες τρεις κουρίες σε συνολικά 151 έδρες και διένειμε έναν συγκεκριμένο αριθμό εδρών στη δεύτερη, τρίτη, και τέταρτη κουρία στους Τσέχους (73 έδρες, λίγες μόλις έδρες πριν την απόλυτη πλειοψηφία) και στους Γερμανούς (46 έδρες). Δεν υπήρξε διαίρεση βάσει εθνικότητας για την πρώτη κουρία και στη δεύτερη κουρία για τις πόλεις του Μπρνο και Ολομουκ, κάθε μια με τρεις έδρες. Τον Ιανουάριο του 1906, αν και τυπικά δεν αποτελούσε τμήμα του *Συμφώνου της Μοραβίας*, η Δίαιτα υιοθέτησε μετρά για τον περιορισμό των παρεμβάσεων στη

λειτουργία της. Το *Σύμφωνο της Μοραβίας* παρέμεινε σε ισχύ, παρά τις ανεπάρκειές του, καθ' όλη τη διάρκεια των υπόλοιπων ετών της μοναρχίας, και η Δίαιτα της Μοραβίας συνέχισε να λειτουργεί, αντίθετα από την αντίστοιχη της Βοημίας. Το *Σύμφωνο της Μοραβίας* μείωσε τις εθνικές εντάσεις και ανέτρεψε ταυτόχρονα τις προσπάθειες να εισαχθεί η καθολική αρσενική ψήφος στη Δίαιτα.

Μετά από την πτώση του Τάαφφε, ο Franz Joseph αναζητούσε απελπισμένα έναν πρωθυπουργό που θα μπορούσε να φέρει τη σταθερότητα στη διοίκηση και στην κυβέρνηση και να ηρεμήσει τους πολιτικούς στο *Reichsrat*, το οποίο ανήγαγε κάθε σημαντικό ζήτημα στο ζήτημα της εθνικότητας. Η γρήγορη εναλλαγή πρωθυπουργών μετά τον Τάαφφε συνδέθηκε με την αναταραχή στη βάση του *Reichsrat*, αλλά η ενασχόληση των βουλευτών με το ζήτημα της εθνικότητας συνδεόταν με την ένταση που πηγάζε από ιδεολογικές διαφορές. Για τους Τσέχους και τους Γερμανούς, ο φιλελευθερισμός της γενιάς του 1848 είχε χάσει σχεδόν όλη την αξιοπιστία του. Αν και είχε φέρει την οικονομική πρόοδο, ήταν ανυπεράσπιστη ενάντια στην παρατεταμένη ύφεση που άρχισε το 1873. Παρά τα πολιτιστικά επιτεύγματά του, ο παραδοσιακός φιλελευθερισμός δεν θα μπορούσε να παρέχει στους Γερμανούς της Τσεχίας μια ασφαλή θέση για τον πολιτισμό τους ούτε μπορούσε να ανυψώσει τον τσεχικό πολιτισμό σε τουλάχιστον ίση θέση με το γερμανικό. Ο αντικληρικισμός του παραδοσιακού φιλελευθερισμού αποξένωσε την Καθολική Εκκλησία και τους λαϊκούς υποστηρικτές του. Τέλος, η ιδεολογία των πλούσιων αστών δεν ασκούσε καμία έλξη στον αυξανόμενο αριθμό εργατών και εμπόρων, μικρών ιδιοκτητών επιχειρήσεων και επαγγελματιών. Οι έντονες συζητήσεις γύρω από τα πολιτιστικά ζητήματα κατά τη διάρκεια της περιόδου της κυβέρνησης Τάαφφε και στις αρχές του εικοστού αιώνα συνδέθηκαν με την πτώση του φιλελευθερισμού και την άνοδο των ανταγωνιστικών ιδεολογιών και, τελικά, των πολιτικών κομμάτων.

Μετά το θάνατο του Rieger, το 1903, η ηγεσία των Παλαιών Τσέχων ήταν ανεπαρκής και το κόμμα δεν μπόρεσε να ανακτήσει την προηγούμενη δύναμή του. Οι Νέοι Τσέχοι κυριαρχούσαν στην πολιτική στη Βοημία, στις αρχές και στα μέσα της δεκαετίας του 1890. Ο σημαντικότερος πολιτικός τους ήταν ο Josef Kaizl και έπειτα, μετά το θάνατο του Kaizl, ο Karel Kramář. Στο Κόμμα του Λαού της Μοραβίας, που αποτελούσε παρακλάδι των Νέων Τσέχων, ο Adolf Stránski ήταν η κυρίαρχη μορφή. Οι εκλογές του *Reichsrat*, το 1891, χαρακτήρισαν την πρώτη εκ των τριών εκλογικών νικών των Νέων Τσέχων. Οι Νέοι Τσέχοι κέρδισαν εύκολα τις εκλογές στη δίαιτα της Βοημίας, τον Νοέμβριο του 1895, καταλαμβάνοντας 89 έδρες έναντι 3 των Παλαιών Τσέχων. Στις εκλογές του *Reichsrat*, τον Μάρτιο του 1897, οι Νέοι Τσέχοι κέρδισαν 60 έδρες και οι Παλαιοί Τσέχοι καμία. Εντούτοις, μετά από τις εκλογές του *Reichsrat*, το 1900-1901, οι Νέοι Τσέχοι είχαν μόνο 53 έδρες, με τα αντίπαλα κόμματα να κερδίζουν έδαφος. Μετά από τις εκλογές του 1901 στη δίαιτα της Βοημίας, οι Νέοι Τσέχοι κέρδισαν μόνο 66 έδρες. Είχαν ακόμα το μεγαλύτερο αριθμό βουλευτών στη Δίαιτα, αλλά τα άλλα κόμματα ενίσχυσαν το έρεισμά τους στους ψηφοφόρους.

Όπως οι Παλαιοί Τσέχοι πριν από αυτούς, οι Νέοι Τσέχοι δεν μπορούσαν να διατηρήσουν την καθολική αποδοχή τους σε μια όλο και περισσότερο διαφοροποιούμενη κοινωνία. Το χάσμα των γενεών περιέπλεξε την κατάσταση, όπως συνέβαινε σε όλα σχεδόν τα κόμματα, και οι νέοι πολιτικοί των φιλελεύθερων και

σοσιαλιστικών κινημάτων διαμόρφωσαν αυτό που έγινε γνωστό ως προοδευτική κίνηση. Μερικοί προοδευτικοί σοσιαλιστές ίδρυσαν ένα βραχύβιο κόμμα, αλλά το κίνημα άσκησε μεγαλύτερη επίδραση στους Νέους Τσέχους. Μια φιλελεύθερη ομάδα Νέων Τσέχων αποχώρησε από το κόμμα, το 1897, για να ιδρύσει το Ριζοσπαστικό Προοδευτικό Κόμμα. Εν τω μεταξύ, νεαροί εθνικιστές και αντί-σοσιαλιστές ακτιβιστές, συμπεριλαμβανομένων των Alois Rašín, Karel Baxa, και Jaroslav Preiss, αποχώρησαν από τους Νέους Τσέχους και ίδρυσαν το Ριζοσπαστικό Κόμμα Κρατικών Δικαιωμάτων το 1899.

Το ισχυρότερο πολιτικό κόμμα που αναδύθηκε από τους Νέους Τσέχους ήταν το Αγροτικό Κόμμα. Στη δεκαετία του 1880, περισσότερο ευγενείς και ευκατάστατοι αγρότες (σε αντιδιαστολή με τους απλούς αγρότες, οι περισσότεροι εκ των οποίων δεν είχαν δικαίωμα ψήφου) πρόσφεραν την υποστήριξή τους στους Νέους Τσέχους, παρά τις αδύναμες δεσμεύσεις του κόμματός τους για τα αγροτικά ζητήματα. Στις εκλογές στη Δίαιτα της Μοραβίας, το 1884, δύο ανεξάρτητοι πολιτικοί κατέβηκαν με επιτυχία υποσχόμενοι να εξυπηρετήσουν συγκεκριμένα αγροτικά συμφέροντα. Το πρώτο Αγροτικό Κόμμα στη Βοημία προέκυψε από τους Νέους Τσέχους, το 1891, κάτω από την ηγεσία του Alfons Št'astný, και έστειλε δύο βουλευτές στη Δίαιτα της Βοημίας, το 1895. Το 1899, οι γεωπόνοι στο κόμμα των Νέων Τσέχων υποστήριξαν τον Karel Prášek σε μια εκλογή για να γεμίσουν ένα κενό στη Δίαιτα της Βοημίας. Λίγες ημέρες μετά την εκλογή του, η ομάδα διασπάστηκε από τους Νέους Τσέχους για να δημιουργήσει το Αγροτικό Κόμμα. Το κόμμα του Št'astný συγχωνεύτηκε με το Αγροτικό το επόμενο έτος. Στις εκλογές του *Reichsrat*, του 1901, το Αγροτικό Κόμμα έστειλε πέντε βουλευτές στη Βιέννη. Στις εκλογές στη Δίαιτα Βοημίας, το 1901, το κόμμα εξασφάλισε 21 έδρες και ήταν δεύτερο στη δύναμη μετά τους Νέους Τσέχους. Το Αγροτικό Κόμμα αύξησε τα μέλη του, εν μέρει λόγω της οικονομικής χρηματοδότησης γεωργικών οργανώσεων αλληλοβοήθειας σε όλη την Τσεχία. Σημαντική οργάνωση μεταξύ αυτών ήταν η Ένωση Καλλιεργητών Σακχαρότευτλων, η οποία ήταν υπό την ηγεσία του Antonín Švehla, έναν από τους σημαντικούς νέους πολιτικούς του κόμματος. Το 1905, οι πολιτικοί της Μοραβίας ενώθηκαν με τους Αγρότες στη Βοημία. Οι Αγρότες ήταν το τρίτο σε δύναμη κόμμα στη Δίαιτα της Μοραβίας, το 1906. Στα τέλη του 1905, όταν ο Švehla και οι συνεργάτες του τροποποίησαν το συντηρητικό πρόγραμμα του κόμματος του 1903 για να υποστηρίξουν την καθολική αρσενική ψήφο, το Αγροτικό Κόμμα επρόκειτο να γίνει ένα από τα μεγαλύτερα, μαζικής αποδοχής, κόμματα στα τσεχικά εδάφη.

Το Κόμμα των Ρεαλιστών, που είχε τις ρίζες του στο κόμμα των Νέων Τσέχων, ήταν μικρό αλλά ασκούσε επιρροή. Ο ιδρυτής του ήταν Tomáš G. Masaryk, ένας καθηγητής στο πανεπιστήμιο του Καρόλου-Φερδινάνδου. Το 1890, εκλέχτηκε με το κόμμα των Νέων Τσέχων στο *Reichsrat*. Τρία χρόνια αργότερα, άφησε το κόμμα, και, το 1900, ίδρυσε το Κόμμα των Ρεαλιστών, το οποίο είχε την υποστήριξη διάφορων σεβαστών διανοούμενων. Παρόλο που θα περνούσαν αρκετά χρόνια προτού στείλουν οι Ρεαλιστές έναν βουλευτή στο *Reichsrat*, ο Masaryk προσπάθησε να ενισχύσει την υποστήριξη του προγράμματός του. Ο Ρεαλισμός υποστήριξε μια λογική, αντικειμενική προσέγγιση σε όλα τα κοινωνικά, πολιτικά, και εθνικά

ζητήματα της επικαιρότητας στηριζόμενος στην αρχή του ανθρωπισμού, την οποία ο Masaryk θεωρούσε ότι αποτελούσε τη σταθερά όλης της τσεχικής ιστορίας.

Η σοσιαλιστική κίνηση στα τσεχικά εδάφη είχε μια μακροχρόνια ιστορία διαφορετική από τα υπόλοιπα πολιτικά κόμματα. Σε ένα μπαρ στην Πράγα, τον Απρίλιο του 1878, περίπου δώδεκα ακτιβιστές ίδρυσαν το Σοσιαλιστικό Δημοκρατικό Κόμμα Εργατών. Αρχικά, οι σοσιαλιστές σε όλη τη μοναρχία προσπάθησαν να διατηρήσουν ένα κόμμα, σύμφωνα με τη θεωρία του Karl Marx και του Friedrich Engels ότι οι εργάτες επρόκειτο να ξεπεράσουν τα κεφαλαιοκρατικά σύνορα της εθνικότητας που απέτρεπαν ή εμπόδιζαν τους εργάτες να νικήσουν τους κεφαλαιοκράτες. Το 1896, ωστόσο, οι Τσέχοι σοσιαλιστές ψήφισαν για τη δημιουργία ξεχωριστού κόμματος. Με τις εκλογικές μεταρρυθμίσεις του Badeni, οι εργάτες θα μπορούσαν να ψηφίσουν στην πέμπτη κουρία, και, το 1897, εξέλεξαν πέντε Σοσιαλδημοκράτες στο *Reichsrat*. Το 1897, το Τσεχικό Εθνικό Σοσιαλιστικό Κόμμα αναδύθηκε από το σοσιαλδημοκρατικό κίνημα, με τους υποστηρικτές του να θέτουν κατά μέρος το μαρξιστικό διεθνισμό υπέρ του τσεχικού εθνικισμού και, αντίθετα από τους σοσιαλδημοκράτες, υποστήριζαν τα τσεχικά κρατικά δικαιώματα. Το Εθνικό Σοσιαλιστικό Κόμμα ήταν, επίσης, περισσότερο μεταρρυθμιστικό παρά επαναστατικό στο χαρακτήρα. Ως αποτέλεσμα των εκλογών του 1900-1901 στο *Reichsrat*, οι Εθνικοσοσιαλιστές έστειλαν τρεις βουλευτές και οι Σοσιαλδημοκράτες δύο βουλευτές στη Βιέννη. Στις εκλογές του 1901, στη Δίαιτα της Βοημίας, κανένα κόμμα δεν κέρδισε αρκετές ψήφους για να μπει στη Δίαιτα, αλλά πέντε Σοσιαλδημοκράτες μπήκαν στη Δίαιτα της Μοραβίας μετά από την εκλογή του 1905.

Για να αντιμετωπίσουν τον αντικληρικισμό των φιλελευθέρων και τον αθεϊσμό των σοσιαλιστών, οι Καθολικοί οργάνωσαν τα δικά τους πολιτικά κόμματά. Τον Σεπτέμβριο του 1894, το Χριστιανικό Σοσιαλιστικό Κόμμα ξεκίνησε από τη Μοραβία, της οποίας ο πληθυσμός ήταν ιστορικά περισσότερο Καθολικός από αυτόν της Βοημίας. Η βάση της ιδεολογίας του ήταν η παπική εγκύκλιος *Rerum Novarum*, που εκδόθηκε τρία χρόνια νωρίτερα, η οποία καταδίκαιζε την κεφαλαιοκρατία για την ένδεια που δημιουργούσε και απαιτούσε από τα σοσιαλιστικά κόμματα και τα συνδικάτα να βασίζονται στον καθολικισμό παρά στις αθεϊστικές μαρξιστικές αρχές. Άλλα μικρότερα καθολικά κόμματα ιδρύθηκαν στη Βοημία και τη Μοραβία. Στη Δίαιτα της Βοημίας και στο *Reichsrat*, τα καθολικά κόμματα δεν κέρδισαν ποτέ περισσότερες από μερικές έδρες. Η μεγαλύτερη απήχηση του κόμματος των Καθολικών, ωστόσο, υπήρχε στη Μοραβία και στη Δίαιτα της Μοραβίας του 1906 τα Καθολικά κόμματα είχαν 24 έδρες και αποτελούσαν το μεγαλύτερο μπλοκ στη δίαιτα.

Ακόμα σημαίνουσα θέση στην πολιτική, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, κατείχε η Γερμανική και Τσεχική συμμαχία των ευγενών στο Κόμμα των Συντηρητικών Γαιοκτημόνων, το οποίο, τη δεκαετία του 1890, συνεργάστηκε με τους Νέους Τσέχους. Τα εξέχοντα μέλη του ήταν ο Karel Buquoy, ο Αλφρέδος Αύγουστος Windischgrätz, ο Γιούρι Κριστιάν Lobkovic, ο Franz Thun, και μέλη των οικογενειών Belcredi, Clam-Martinic, και Schwarzenberg.

Στην περίοδο της διακυβέρνησης του Τάαφφε, ο παραδοσιακός γερμανικός φιλελευθερισμός σε όλη την Αυστρία έδωσε τη θέση του σε νέες μορφές πολιτικής, όπως ο τσεχικός φιλελευθερισμός. Για τους νεότερους Γερμανούς, ο παραδοσιακός

φιλελευθερισμός είχε αποτύχει να εγγυηθεί την ανωτερότητα του γερμανικού πολιτισμού, και η συνεργασία των Σλάβων στο Σιδηρούν Δακτύλιο ήταν η απόδειξη. Το Γερμανικό Φιλελεύθερο Κόμμα, που είχε αλλάξει διάφορα ονόματα, έγινε το Γερμανικό Προοδευτικό Κόμμα, το 1897. Προσπάθησε να προσελκύσει περισσότερους μικρούς ιδιοκτήτες επιχείρησης και αγρότες, αλλά δεν μπορούσε να ενοποιήσει τη γερμανική πολιτική ή να επανακτήσει τη δημοτικότητά του. Το 1878, είχε 83 έδρες και ήταν το ισχυρότερο κόμμα στη Δίαιτα της Βοημίας, αλλά στην εκλογή του 1901 είχε μόνο 26 έδρες. Οι προκλήσεις στους Γερμανούς Προοδευτικούς προήλθαν κυρίως από δύο κατευθύνσεις. Κατ' αρχάς, προωθώντας το πρόγραμμα του Linz του 1882, που ζητούσε την ενότητα των γερμανικών εδαφών στην Αυστρία, ο αυστριακός πολιτικός Georg von Schönerer προώθησε την έννοιά του ενός ενιαίου γερμανικού κράτους και τον έντονο αντισημιτισμό του. Οι υποστηρικτές του στα τσεχικά εδάφη σχημάτισαν το Γερμανικό Εθνικό Κόμμα, το 1891, το οποίο έγινε το Κόμμα του Γερμανικού Λαού, το 1895. Το κόμμα άντλησε οπαδούς από τους Γερμανούς Φιλελευθέρους, και στην εκλογή του 1883 στη Δίαιτα της Βοημίας είχε 36 έδρες. Το κίνημα διασπάστηκε και, το 1902, ο Karl Hermann Wolf, ένας Γερμανός στη Βοημία που ήταν κοντά στον Schönerer, ίδρυσε το Ελεύθερο Παν-Γερμανικό Κόμμα, τελικά γνωστό ως Γερμανικό Ριζοσπαστικό Κόμμα. Ο Wolf δεν ήταν τόσο ένθερμος υποστηρικτής της διαίρεσης της Αυστρίας όσο ήταν ο Schönerer. Επιπλέον, οι Γερμανοί Καθολικοί προσχώρησαν στο Γερμανικό Χριστιανικό Σοσιαλιστικό Κόμμα, που είχε ως ηγέτη τον Karl Lueger στην Αυστρία. Οι αγρότες ίδρυσαν το Γερμανικό Αγροτικό Κόμμα, το οποίο ασκούσε μικρή επιρροή για αρκετά χρόνια και υπήρξε ένα μικρό Γερμανικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα.

Η επιτυχία στο Βέλγιο καθιέρωσης καθολικής ανδρικής ψήφου, το 1893, και η ρωσική επανάσταση του 1905 ενθάρρυνε τους νεώτερους πολιτικούς, συμπεριλαμβανομένων των Σοσιαλδημοκρατών και των πολιτικών διαφόρων κομμάτων να θελήσουν την επέκταση των εκλογικών περιφερειών τους και να απαιτήσουν την καθολική ψήφο ανδρών στην Αυστρία. Ταραχή προκλήθηκε στην αυστριακή πολιτική όταν, το 1907, ο Franz Joseph κατήργησε τις πέντε κουρίες στο *Reichsrat* και δημιούργησε ένα ενιαίο σώμα που εκλεγόταν μέσω της καθολικής ψηφοφορίας ανδρών. Το 1907, οι ψηφοφόροι εξέλεξαν άμεσα 516 βουλευτές στο *Reichsrat*, εκ των οποίων 233 ήταν Γερμανοί, 108 Τσέχοι, 81 Πολωνοί, 37 νότιοι Σλάβοι, 33 Ρουθηνοί, 19 Ιταλοί, και 5 Ρουμάνοι. Με την καθολική ψήφο, ορισμένες κοινωνικές ομάδες, όπως οι μεγαλογαιοκτήμονες, έχασαν την εγγυημένη αντιπροσώπευσή τους μέσω του συστήματος κουριών, αλλά η αντιπροσώπευση για άλλες ομάδες (π.χ., των εργατών) αυξήθηκε εντυπωσιακά, παρόλο που ο αριθμός των ψήφων που χρειαζόταν για την εκλογή ενός βουλευτή ποίκιλε ανάλογα του τόπου και της εθνικότητας. Επιπλέον, τα μικρότερα κόμματα αναγκάστηκαν να συνεργαστούν προκειμένου να ανταγωνιστούν τα μεγαλύτερα, μια διαδικασία που η βαθμιαία αναδιάρθρωση των επαρχιακών Διαιτών βάσει της καθολικής ψηφοφορίας ενθάρρυνε.

Οι εκλογές στο *Reichsrat*, το 1907, έφεραν εκπληκτικές αλλαγές στην πολιτική κατάσταση στην Τσεχία. Οι Αγρότες κέρδισαν 28 έδρες και έγιναν το μεγαλύτερο τσεχικό κόμμα στη Βιέννη. Ο Švehla, που είχε υπερασπιστεί την

καθολική ψηφοφορία στο Αγροτικό Κόμμα, έγινε ο πιο σεβαστός πολιτικός στο κόμμα και εκλέχτηκε πρόεδρος του κόμματος, το 1909. Ο Prášek, ο αρχαιότερος πολιτικός των Αγροτών στη Βιέννη, δέχτηκε το Υπουργείο Τσεχικών Υποθέσεων στην πρόσφατα ανασχηματισμένη κυβέρνηση του Max Vladimír von Beck. Οι Τσέχοι Σοσιαλδημοκράτες, που κάποτε είχαν ελάχιστη αντιπροσώπευση στο *Reichsrat*, ήταν τώρα το δεύτερο ισχυρότερο κόμμα με 24 βουλευτές. Οι Νέοι Τσέχοι είχαν 18 βουλευτές, τα Καθολικά κόμματα είχαν 17, οι Εθνικοσοσιαλιστές είχαν 9, οι Παλαιοί Τσέχοι είχαν 6, οι Ρεαλιστές είχαν 2, συμπεριλαμβανομένου του Masaryk και 2 βουλευτές ήταν ανεξάρτητοι. Οι μεγαλύτεροι νικητές μεταξύ των Γερμανικών κομμάτων ήταν οι Γερμανοί Σοσιαλδημοκράτες με 21 βουλευτές, οι Γερμανοί Αγρότες με 19, το Γερμανικό Προοδευτικό Κόμμα με 14, το Κόμμα των Γερμανών με 13 και οι Γερμανοί Ριζοσπάστες με 12. Στο επόμενο έτος οι εκλογές στη Δίαιτα της Βοημίας επιβεβαίωσαν ότι είχε συμβεί στις εκλογές του *Reichsrat*. Το Αγροτικό ήταν το ισχυρότερο κόμμα με 43 έδρες. Οι Νέοι Τσέχοι είχαν 38 έδρες, η εκλογική ομάδα των Εθνικοσοσιαλιστών, των Ριζοσπαστικών Προοδευτικών και οι Ριζοσπάστες των Κρατικών Δικαιωμάτων έλαβαν 5 έδρες, οι Παλαιοί Τσέχοι κέρδισαν 4 έδρες, και το κόμμα των Κληρικών και εκείνο των Ρεαλιστών έλαβαν από 1 έδρα. Επίσης, υπήρξαν 6 ανεξάρτητοι βουλευτές. Οι Τσέχοι κατείχαν 98 έδρες, οι Γερμανοί 68, οι Προοδευτικοί 19, οι Αγρότες 15, οι Ριζοσπάστες και οι Παν-Γερμανοί 15 και 4 αντίστοιχα, το Λαϊκό Κόμμα είχε 8 έδρες, οι Χριστιανοσοσιαλιστές 2 και ανεξάρτητοι βουλευτές είχαν 5 έδρες. Οι Σοσιαλδημοκράτες έλαβαν σχεδόν το 10% των ψήφων, αλλά το σύστημα των κουριών δεν τους έδωσε τη δυνατότητα να μπουν στη δίαιτα.

Από τις αρχές του 1908, τα εθνικά ζητήματα κυριαρχούσαν έναντι της πολιτικής στα νομοθετικά σώματα της Βιέννης και στη Δίαιτα Βοημίας στην Πράγα. Η Δίαιτα της Βοημίας ξεκίνησε τη συζήτηση για τη διοικητική μεταρρύθμιση και την εισαγωγή της καθολικής ψήφου στη Βοημία όταν κήρυξε την έναρξη των εργασιών της, τον Σεπτέμβριο του 1908. Οι Γερμανοί στη Δίαιτα της Βοημίας αντιτέθηκαν στις προτάσεις και άρχισαν να εμποδίζουν τις συνεδριάσεις, κλείνοντας τελικά τη Δίαιτα. Οι Τσέχοι σε ανταπόδοση εμπόδισαν τις εργασίες στο *Reichsrat*. Οι προσπάθειες της κυβέρνησης και των κομμάτων στο *Reichsrat* και στη Δίαιτα Βοημίας για να λύσουν τα αδιέξοδα απέτυχαν. Το αδιέξοδο ανάγκασε τον Franz Joseph να χάσει την εμπιστοσύνη του στον Beck. Ο νέος πρωθυπουργός, ο κόμης Richard Bienert, κυβέρνησε από τον Νοέμβριο του 1908 μέχρι τον Ιούνιο του 1911, αλλά η μακρά διακυβέρνηση του Bienert δεν πέτυχε να μειώσει την Τσεχο-Γερμανική διένεξη. Όταν οι Τσέχοι πέτυχαν να διακόψουν τη συνεδρίαση στο *Reichsrat*, τον Φεβρουάριο του 1909, ο Bienert το διέλυσε. Από εκείνο το σημείο, ο Bienert παράκαμψε το *Reichsrat* και κυβέρνησε με διατάγματα, όπως προέβλεπε το άρθρο 14 του αυστριακού συντάγματος. Αυτή η πολιτική έγινε κοινή τακτική.

Οι εκλογές στο *Reichsrat* του 1911 δεν έφεραν σημαντικές αλλαγές. Οι Αγρότες ενισχύθηκαν αριθμητικά στη Βιέννη με 38 έδρες. Οι Σοσιαλδημοκράτες είχαν 25 έδρες, οι Νέοι Τσέχοι 18, οι Εθνικοσοσιαλιστές 14, οι Εθνικοί Καθολικοί και οι Χριστιανοσοσιαλιστές, που κατέβηκαν μαζί στις εκλογές, 7, το Λαϊκό Κόμμα της Μοραβίας 4, το Προοδευτικό Κόμμα των Κρατικών Δικαιωμάτων 2, οι Ρεαλιστές και οι Παλαιοί Τσέχοι από 1 και υπήρχε 1 ανεξάρτητη έδρα. Τα ισχυρότερα

Γερμανικά κόμματα στα τσεχικά εδάφη ήταν το Γερμανικό Ριζοσπαστικό και το Γερμανικό Αγροτικό κόμμα, κάθε ένα με 22 έδρες και το Γερμανικό Σοσιαλδημοκρατικό με 18. Βάσει των αποτελεσμάτων των εκλογών, ο Paul von Gautsch, ο νέος πρωθυπουργός, σχημάτισε κυβέρνηση, τον Ιούνιο του 1911. Ο Franz Joseph τον αντικατέστησε, τον Νοέμβριο του 1911, με τον κόμη Karl Stürgkh, του οποίου η κυβέρνηση έπεσε τον Οκτώβριο του 1916, όταν ο Stürgkh δολοφονήθηκε. Λόγω περαιτέρω προβλημάτων, ο Franz Joseph ανέστειλε τη λειτουργία της δίαιτας στη Βοημία, στις 26 Ιουλίου 1913, έως ότου διεξαχθούν νέες εκλογές, αλλά η μοναρχία έπεσε πριν την πραγματοποίησή τους. Σε ανταπόδοση, οι Τσέχοι διέλυσαν το *Reichsrat*, τον Μάρτιο του 1914. Το *Reichsrat* ανέστειλε τη λειτουργία του το Μάρτιο και δεν ανασυνετέθη μέχρι τα τέλη του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου.

Η παρεμπόδιση λειτουργίας έγινε ένα διαβόητο πολιτικό εργαλείο στη Δίαιτα της Βοημίας και στο *Reichsrat*. Τελικά, μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η Τσεχία κατάφερε να γίνει ανεξάρτητο κράτος, αφού ενώθηκε με την Σλοβακία. Έτσι, από το 1918 η Τσεχία και η Σλοβακία λειτούργησαν ως ένα ενιαίο κράτος μέχρι την 1^η Ιανουαρίου του 1993, οπότε επήλθε το Βελούδινο Διαζύγιο και τα δύο κράτη άρχισαν να χαράσσουν ξεχωριστές πορείες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Cohen, Gary. *The Politics of Ethnic Survival: Germans in Prague, 1861–1914*, Princeton 1981.
- Dvornik Fr., *The Slavs in European History and Civilization*, New Jersey 1962.
- Garver, Bruce M. *The Young Czech Party (1874–1901) and the Emergence of a Multi-Party System*, New Haven 1978.
- Jászi, Oscar. *The Dissolution of the Habsburg Monarchy*, Chicago and London 1961.
- Kerner, Robert J. *Bohemia in the Eighteenth Century: A Study in Political, Economic, and Social History with Special Reference to the Reign of Leopold II, 1790–1792*, 2d ed. introduction by Joseph F. Zacek. Russian Series, vol. 7.
- Pech, Stanley Z. *The Czech Revolution of 1848*, Chapel Hill 1969.
- Sayer, Derek. *The Coasts of Bohemia: A Czech History*. Translated by Alena Sayer, Princeton 1998.
- Wiskemann, Elizabeth. *Czechs and Germans: A Study of the Struggle in the Historic Provinces of Bohemia and Moravia*, London 1938.
- Wright, William E. *Serf, Seigneur, and Sovereign: Agrarian Reform in Eighteenth-Century Bohemia*, Minneapolis 1966.